

Møte for lukkede dører, Stortinget 4. juli 1925

Møte for lukkede dører i Stortinget
den 4. juli 1925 kl. 10.00.

Præsident: Lykke.

Dagsorden:

Meddelelse fra finansministeren angående A/S Sydvaranger.

Presidenten: Presidenten vil foreslå, at møtet settes for lukkede døre, da finansministeren vil gi Stortinget en redegjørelse. - Ingen har uttalt sig mot det, og det ansees vedtatt.

Det foreslås videre, at regjeringens medlemmer og de i reglementets § 53 omhandlede personer gives adgang til møtet, og ennvidere efter anmodning fra finansministeren, at industridirektør Batt får overvære møtets forhandlinger. - Ingen har uttalt sig imot disse forslag, og de ansees som enstemmig vedtatt.

Jeg gir da ordet til finansministeren.

Statsråd Holmboe: Jeg går ut fra, at Stortingets medlemmer har gjort sig bekjent med St. med. nr. 27 av iår, angående den støtte, som tidligere er gitt A/S Sydvaranger. Det fremgår av denne meddelelse at situasjonen blev sådan utpå høsten 1924, at selskapet ved nyttår eller muligens før nyttår vilde komme til å stå lens for kontante midler og altså like overfor en stansning, og der blev da på den måte, som det er skildret i stortingsmeddelelsen, gitt en garanti for inntil 1 million kroner med sikkerhet i obligasjoner av selskapets førsteprioritets lån. Imidlertid er det antydnet i stortingsmeddelelsen, at situasjonen kunde komme til å utvikle sig sådan, at denne støtte måtte forhøies, og det blev også meget hurtig aktuelt, da stortingsmeddelelsen var avgitt, idet man fant å måtte forøke støtten med et beløp på ca. 430 000 kroner, idet dog tidligere den støtte på 1 million kroner, som var ydet før nyttår, var forminsket med et beløp på 270 000 kroner, som var innbetalt efter salg av obligasjoner. Ved den siste utvidelse av støtten er disse frie obligasjoner belånt med inntil 50 pct. av deres værdi.

Når regjeringen har funnet å måtte gå til denne støtte, var det under hensyn til de overmåde beklagelige forhold, som vilde ha opstått, hvis selskapet hadde været nødt til å innstille driften like før jul. Derved vilde en arbeidsstokk på ca. 1300 mann blitt ledig like mot vinteren. Følgene for Sydvaranger kommune vilde nærmest ha været katastrofale, og hvad følgene videre vilde ha været for fylket, er det jo ikke så godt å uttale sig om, men slemme vilde de sikkert nok ha været. Dessuten syntes også situasjonen ved nyttår å ligge sådan an, at man hadde grunn til å vente nogen bedring i markedsforholdene i Europa. Der hersket den gang adskillig optimisme med hensyn til utviklingen i det nye år, og A/S Sydvaranger hadde satt op en arbeidsplan for 1925, som syntes å ha utsikt til å bringe balanse i driften, efterat man de par foregående år hadde hatt driftsresultater, som var blitt mere og mere lovende. Dette var regjeringens grunne til å gå til denne støtte.

Imidlertid fikk finansdepartementet den 29. juni en skrivelse fra A/S Sydvaranger, hvori det opplyser, at situasjonen den siste måned hadde utviklet sig sterkt til det værre, og at selskapet nu

var i den situasjon, at det måtte ha en yderligere støtte på 580000 kroner og mente, at i den anledning burde de obligasjoner, som allerede var pantsatt, belånes med inntil 75 pct. av sitt pålydende. Derved vilde den samlede statsgaranti komme op i ca. 1 740 000 kroner mot sikkerhet i disse obligasjoner. Jeg hadde da en konferanse med finanskomiteen om formiddagen den 30. juni, fremla situasjonen for komiteen og uttalte samtidig, at saken nu var lagt i Stortingets hånd, og at regjeringen ikke anså sig berettiget til å foreta noget videre uten Stortingets samtykke. Den 2. juli mottok vi derefter følgende skrivelse fra finanskomiteen:

"ad A/S Sydvaranger. Komiteen tillater sig herved å meddele at den ikke kan tilråde at staten pådrar sig ytterligere økonomisk ansvar overfor A/S Sydvaranger. Derimot har man intet å bemerke ved at staten forstreker selskapet med 200 000 kroner til arbeidslønninger, hvis staten for dette beløp erholder fyldestgjørende sikkerhet. Man finner grund til å tilføie at man ikke anser selskapets partialobligasjoner som sådan fyldestgjørende sikkerhet". Efter dette overveiet departementet først og fremst hvilken sikkerhet man kunde opnå for disse 200 000 kroner som skulde tjene til dekning av lønningene pr. 2. juli. Det kunde være tale om å ta transport på arbeidernes krav mot utbetaling, idet arbeidernes krav er prioritert for en viss tid, men det vil altid være en sikkerhet av en temmelig prekær art, og når ikke finanskomiteen fant at sikkerheten i partialobligasjoner som efter vår mening kanskje skulde være det beste, var tilstrekkelig, syntes vi ikke at den utvei var tilfredsstillende. Det er antydnet at man kunde ta forlagspant i verkets produksjon; men med hensyn til forlagspant er det det å merke at man vel kan få sikkerhet for forstrekninger til fremtidig produksjon, men man kan ikke opnå sikkerhet for forstrekning til et allerede ferdig produkt, og disse lønninger som skulde utbetales 2. juli, det var jo lønninger som allerede var påløpet. Selskapet har videre forsøkt å tilveiebringe en sikkerhet, idet det tilbød prioritet i en isbryter som det kan disponere over, og som anføres å være verd nogen hundre tusen kroner. Det er mulig at sikkerheten er tilstrekkelig; men man må jo betenke at neste fredag er sannsynligvis selskapet i samme situasjon, idet det da pånytt skal utbetale i lønninger henved 200 000 kroner, og det samme vil være tilfellet for hver uke siden. Det er da sannsynlig at utbetalingen av 200 000 kroner nu vil være en galgenfrist, som kun pådrar staten yderligere økonomisk ansvar uten å være til virkelig hjelp. Det må også antas at man for arbeidslønningene i disse første uker vil kunne få dekning i verkets foreliggende produkter, idet arbeidslønn jo er prioritert, så at arbeiderne ihvert fall for øieblikket ikke kan påregnes å ha noget tap, selvom det kanskje kan forhales noget med utbetalingen. Under disse omstendigheter fant regjeringen ikke å kunne ta noget yderligere skritt, og mente også forøvrig at saken lå i Stortingets hånd, og at det fikk bli Stortingets sak å bedømme hvorvidt yderligere støtte skal gis eller ikke. Imidlertid innløp der 2. juli et telegram fra fylkesmannen i Finnmark, som jeg skal få lov til å referere: "Tillater mig på fylkets vegne inntrengende å be statsråden å foranledige at det ansøkte lån til lønninger, 200 000 kroner til A/S Sydvaranger ydes. Skulde verket nu stoppe og ca. 1 000 arbeidere nu bli arbeidsløse, foruten alle de mennesker som indirekte har sitt utkomme ved den store bedrift, vil det kunne få

skjebnesvangre følger for Kirkenes og Sørvaranger kommune, og også for fylket, som allerede i fylkesskatt har 143 000 kroner tilgode av denne kommune. I og med verkets stans vil herredets økonomiske evne bli så vesentlig svekket at det vil kunne få skjebnesvangre følger. Opretholdelsen av driften av Sydvaranger betyr så meget i økonomisk og nasjonal henseende at det etter min mening bør gjøres det yderste for å få den bibeholdt. Vilde være finansministeren forbunden for, om innholdet av dette telegram i tilfelle kunde meddeles Stortingets finanskomite.

Fylkesmannen".

Siden den tid er det sagt op 400 mann, så der nu kun skulde være en arbeidsstokk på 900 mann igjen, og jeg er ikke ganske sikker, men jeg har god grund til å anta at denne arbeidsstokk er opsagt nu da situasjonen er så kritisk.

Nu, det er overordentlig vanskelig å ta standpunkt til hvad der videre skal gjøres. Det er alltid vanskelig å vite når en sådan støtteaksjon skal ophøre, idet man jo på den ene side synes det er overordentlig beklagelig om en sådan affære skal stoppe, men på den annen side vet man jo ikke hvad man innvikler sig i, om man påtar sig å støtte selskapet videre. Hvad angår den støtte, som hittil er ydet, dreier det sig om ca. kr. 1.160.000.- i form av statsgaranti, og jeg tror det må antas, at der ikke er nogen risiko for tap ved den ydelse, idet jo vel verket under alle omstendigheter, selvom det skulde bli solgt så å si som skrapjern, vilde måtte utbringe 5 à 6 millioner kroner, hvorved denne garanti vil være dekket. Man har nu altså den utvei å stoppe videre støtte, hvorved verket sannsynligvis må innstille; det er vel sannsynlig, at det da vil bli konkurs. Jeg må også nevne, at da regjeringen sist i mai måned bestemte sig for å utvide støtten, så var det med tanke på å få dratt inn en kredit, som var ydet selskapet fra handelsdepartementet for kull fra Spitsbergen, et beløp på kr. 300.000.- Det lykkedes imidlertid ikke å få dette innbragt under støtten, idet selskapets behov var så påtrengende, at man ikke kunde dekke disse 300.000 kroner, og de er altså fremdeles ubetalte og uten nogen sikkerhet. Hvis verket går konkurs, må det påregnes at disse 300.000 kroner vil være tapt, og endelig er det vel da også sannsynlig, at statens nødslån på vel 4 millioner kroner iallfall delvis vil være tapt. Hvis man skulde velge fortsatt støtte, så innser ikke jeg at det kan gjøres på nogen annen måte enn at verket måtte innskrenke driften til det minst mulige. Man måtte opsi den største del av arbeidsstokken og legge an på at driften innstilles og at verket holdes vedlike, inntil der muligens kommer bedre konjunkturer. Men såvidt jeg skjønner, kan dette ikke gjøres uten at man sørger for dekning av arbeidslønningene og funksjonærlønningene i den tid, som opsigelsene løper og senere, forsåvidt som det er nødvendig, til verkets vedlikehold. Og ennvidere må man påta sig å stå i forskudd for utbetaling av den løse gjeld, som andrar til ca. 1 3/4 million kroner, deri innbefattet de 300.000 kroner til dampskibskonsulenten for kull. Man vil for en stor del få dette dekket ved salg av de produkter, som foreligger. De er pr. 30. juni anslått til ca. 950.000 kroner. Ennvidere har verket utestående fordringer for ca. 230.000 kroner. Der er også en kullbeholdning, som antas å være verd vel 400.000 kroner; men å selge den og transportere den derfra vil sannsynligvis være dårlig økonomi, så det regner jeg ikke noget større på. Men

ved at staten yder fortsatt støtte, antar jeg, at den ved å få en overenskomst med Centralbanken og Norges bank som de store gjenværende kreditorer, nok på en måte kunde holde verket oppe, så at det ikke gikk konkurs. Men det står for mig så, at man da må være forberedt på å legge ut ytterligere med det aller første 1,5 à 2 millioner kroner, og hvor meget mere utlegg man vil få ved verkets fortsatte opretholdelse, er det jo ganske umulig å si, da man ikke vet, hvor lenge det vil vare, før verket får en chance for igjen å komme i drift.

Med hensyn til bedriftens lønnsomhet i det hele, så er det jo det å merke, at der er nedlagt i denne bedrift, såvidt jeg kan se, noget over 80 millioner kroner. Der har aldri været utbetalt utbytte til verkets aktionærer, driften har så å si aldri været lønnende; men det er å merke, at produksjonen i den siste tid er overordentlig meget bedret og lønnsomheten også bedret, og hvis pundkursen i løpet av 1925 hadde kunnet holde sig i omkring 30 kroner eller mere, så er det ikke usannsynlig at verkets drift i 1925 kunde ha vist balanse, idet det i det store og hele synes å ha gått efter den plan, som styret hadde satt op. Men man vet jo at situasjonen ute i Europa i jernindustrien nu er overordentlig vanskelig. Det sies, at der er firmaer i England, som ikke har hat stans på 100 år, som nu har stanset alle sine masovne. Det har medført, at avsetningen er blit nokså vanskelig. Men det er ikke så meget det, som har gjort at verket nu er i en så vanskelig situasjon, men den aller vesentligste årsak er den store nedgang i den utenlandske valuta. Pund er jo nu nede i 27 kroner eller ennu lavere. Det vil faktisk si, såvidt jeg forstår, et tap på 3 kroner eller mere pr. tonn, og det vil med en produksjon av 600.000 tonn si et underskudd på kr. 1.800.000 i løpet av et år med de nuværende forhold. Hvor meget dette underskudd kan innskrenkes ved å innskrenke driften, er ikke så godt å si; men det er klart, at om man innskrenker produksjonen, kan man nok forringe underskuddet i sin helhet, men det er jo sannsynlig, at i forhold til produksjonen vil underskuddet bli værre med en mindre produksjon, selvom det dreier sig om et mindre beløp.

Med hensyn til nærværende redegjørelse, så er den fremkommet efter initiativ fra finanskomiteen, men hvis finanskomiteen fastholder sitt standpunkt, som er uttalt i skrivelsen av 2den juli, så forstår jeg jo ikke egentlig hvad nytte det kan gjøre, og på den annen side; hvis Stortinget vil gå til fortsatt støtte, eller hvis Stortinget vil drøfte saken, så må vel saken behandles på vanlig måte fra komiteens side og komiteen må komme med innstilling, idet det jo må være meget vanskelig for Stortinget å ta standpunkt uten at saken er behandlet i komiteen. Men for øieblikket betrakter jeg stillingen så, at saken er overlatt til Stortingets bedømmelse, og regjeringen foretar sig intet uten direktiver fra Stortinget.

J. Christiansen: Det er ikke nogen svært morsom sak, som på denne noget usedvanlige måte er bragt frem her i Stortinget. Stortinget vil av statsrådets redegjørelse ha forstått, at finanskomiteen med adskillig tvil har befattet sig med saken. Finanskomiteen har hatt for sig det, som hittil er foregått overfor dette selskap; den har bemerket de betydelige forstrekninger, som før er gitt til A/S Sydvaranger, særlig det lån på kr. 4.040.500,- som selskapet har fått av statens "nødslån" av 1921, en forstrekning, som er gitt mot annen prioritets panterett,

sideordnet med en forstrekning fra Norges bank på kr. 3.176.000,00 og den prioritet er nu næst efter 11 1/4 million kroner i partialobligasjoner av et førsteprioritets pantelån. Dertil er da kommet den støtte, som blev gitt av regjeringen, som er omtalt i St.med. nr. 27 og nu nærmere omtalt av statsråden, og som er gitt mot sikkerhet innenfor 50 % av verdien av disse førsteprioritets partialobligasjoner. Det er jo klart, at det er overordentlig vanskelig å ta standpunkt til en sak som denne. Der blev fra styret i selskapet ved dets administrerende direktør i komiteen gjort rede for selskapets forhold, og meddelt det som statsråden her har opplyst og en hel del til. Jeg vil nevne endel ting, som er opplyst og som Stortinget helst bør vite. Det er opplyst, at der i de forløpne år inntil utgangen av 1924 er utbetalt i lønninger til arbeiderne og funksjonærene ialt 36 3/4 million kroner, at lønningsutbetalingene til arbeiderne og funksjonærene ifjor dreiet sig om visstnok 5,5 millioner kroner, og i første halvår i år er det 3 1/4 million kroner. Det vil derav forstås, hvad dette er for noget i den del av landet, som det her gjelder. Det er anført av selskapets styre, som det er gjentatt her av statsråden, at aksjonærene i dette selskap aldri har sett noget til sine penger, ikke i form av utbytte og heller ikke i form av verdi av de innskutte penge, alt er forlengst gått, og der har her av dette styre praktisk talt været ledet en bedrift, som har været drevet i arbeidernes, i funksjonærernes og i samfundets interesse. Der er ingen kapitalistinteresse i form av aktieverdi, aktieinteresse. Sør-Varanger herred, hvis folkemengde nu formodentlig utgjør ca. 7000 mennesker, lever for den alt overveiende del, for ikke å si helt av selskapet. Og styret sier, hvad man nok vil forstå, at en fullstendig og endelig stans vil ruinere Sør-Varanger kommune helt; den vil bety en kolossal påkjønning på fylket og vil resultere i at hele Øst-Finmark forfinnes på grunn av nærheten med Finland og befolkningsforholdene der. Styret gjør gjeldende, at hvis staten nu krever innskrenkning, hvad det er på det rene med, så bør der sørges for at denne innskrenkning kan forløpe rolig, at arbeidsstokken efter hvert kan innskrenkes og at det kan ordnes således at inngåtte leveransekontrakter om salg av eksportprodukter kan oppfylles, og at der kan beholdes igjen en stokk av øvede arbeidere, således at selskapet, hvis situasjonen for jernvarene og valutasituasjonen kommer inn i det spor at bedriften blir drivverdig igjen, kan få satt verket i drift og utnytte en bedre situasjon. En bratt avbrytelse nu, en konkurs, sier styret, vil ødelegge alt hvad der er bygget op ved 20 års slit og iherdig arbeide. Styret mener at verdien av anlegget, selv om det skulde nedlegges og må tas fra hverandre og selges, ikke skulde kunne bli mindre enn 8 1/2 million kroner. Det er styrets mening. Statsråden regner med at det ialfall måtte være værd 5-6 millioner, og under den siste forutsetning vil der være dekning for den forstrekning som av regjeringen er gitt i desember - januar nu i år.

Det er naturligvis en nokså fortvilet situasjon, som her er kommet til finanskomiteen, og den har ikke funnet det riktig på nogen annen måte å fremme saken enn den som nu foreligger, nemlig at man fremlegger den for Stortinget i dette møte, hvor alle opplysninger kan gis, antar jeg, som det måtte bli spørsmål om, og som virkelig vil være av interesse. Komiteen har under de helt usedvanlige omstendigheter funnet at det vilde være riktig at man

fikk høre meningene her i Stortinget, og særlig at representantene for Finmark fylke vilde kunne gis anledning til å fremkomme med hvad de kan ha å anføre til veiledning for Stortinget. Komiteen er selvfølgelig opmerksom på, at saken ikke vil kunne finne sin løsning i dette møte. Den er forberedt på at saken kan komme tilbake til komiteen forat den kan avgi innstilling; men komiteen mener at det vilde være av stor verdi for den, om den kunde få rede på Stortingets stemning i det hele overfor denne affære. Det er jo så betydelige interesser som står på spill, at man får tenke sig vel om når man skal handle her. Det letteste for komiteen var jo det som den først gjorde, å skrive til finansdepartementet, at komiteen kan ikke finne noget å utsette på at 200 000 kroner til lønninger blir betalt, når der skaffes fyldestgjørende sikkerhet, og videre, at man ikke foreløbig vilde anse som fyldestgjørende sikkerhet deponering av disse partiale obligasjoner ut over en limit av 50 procent. Dermed mente komiteen å være helt trygg; det er jo så, at forsiktighet er en borgermesterdyd, men den kan også anstå sig for en finanskomite. Vi var ikke belavet på at det akkurat skulde være det siste ord, ialfall var ikke jeg det; men man kan jo prøve sig frem. Det var tenkelig at selskapet kunde ha sikkerheter som staten kunde få, og det har da også vist sig, efter hvad jeg forstår på statsråden, at der er bragt på bane en sikkerhet i en isbryter, hvis verdi skal dreie sig om 400 000 kroner - efter hvad jeg har hørt.

Det som blir igjen som inntrykk er, at bedriften idag ikke er lønnende. Den kan ikke idag producere med fortjeneste. Da kursen på pund sterling gikk ned under 28 kroner for et pund, kom selskapet til det punkt at selskapet med den produksjon, som det da var anlagt på, ikke lenger kunde producere med fortjeneste. Da kunde det nettop få dekket sine produksjonsomkostninger og litt til - bortsett fra renter og administrasjonsomkostninger. Og da valutakursen, som Stortinget vet, er falt ytterligere en god del ned, er situasjonen enn mer forværret, således at det nu ikke kan drives med fortjeneste. Jeg er enig med statsråden i, at hvis der skulde gjøres noget, så måtte det være på grunnlag av at driften vesentlig innskrenkes, og at den største del av arbeidsstokken efter hvert eller nogenlunde straks opsies, for at man kunde ligge på årene - andøve - og vente på en bedre konjunktur. At verdenskonjunkturen i jern for en meget lang tid fremover skulde kunne holde sig så slett som den er nu, det er vel ikke sannsynlig. Imidlertid, det er som statsråden har oplyst, man må være forberedt på ialfall rett betydelige kontante forstreknings, for at det overhodet kan holdes gående, og førenn man kan få inn salgssummen for det produkt som ligger ferdig der til eksport, og som representerer, efter hvad der er oplyst, ca. 950 000 kroner, foruten utestående fordringer på ca. 200 000 kroner. Det blir under enhver omstendighet ikke ganske små forstreknings, og det blir selvfølgelig en øket risiko som ikke er ubetydelig.

Jeg vil videre opplyse et par forhold som er meddelt angående de skatter og avgifter til det offentlige, som dette selskap har betalt i de forløpne år. I direkte statsavgifter av forskjellig art, skatt og toll m.v. er der i disse år betalt, i 1923 ca. 250 000 kroner, i 1924 ca. 211 000, og nu i første halvår 114 000 kroner. I kommuneavgifter, skatt m.v. har det i de tilsvarende tider dreiet sig om 97 000, 34 000 og nu det første halvår 24 000 kroner, og så videre endel andre utgifter til stat og kommune av direkte eller

indirekte art til rett betydelige beløp. - Jeg vil dessuten gjøre oppmerksom på et forhold, som har stillet selskapet ugunstig, og det er at arbeidslønningene er steget rett betydelig nu i år.

Gjennomsnittsførtjenesten pr. mann var i 1924 pr. time kr. 1.57. Nu i 1925 i januar - april var den kr. 1.68 og nu i april alene kr. 1.81. Den er altså gått rett betydelig op. Og under de omstendigheter denne bedrift drives, i samfundets og arbeidernes interesser, kan jeg si, skulde det være rimelig at arbeiderne også medvirket til at bedriften blev levedyktig. Den siste forhøielse er skjedd på en tid da indeksen var på toppen. Det er et hensyn som jeg vil fremheve her i denne forbindelse, at det kunde være ønskelig at det også kom frem,

- at den interesse arbeiderne har i dette, også fikk et uttrykk i en villighet til å delta i de ofre som måtte vise sig nødvendige for å holde dette igang.

Dette er av de vesentlige ting som komiteen har beskjeftiget sig med. Jeg kan ikke på komiteens vegne uttale noget nu om hvilket standpunkt den videre kunde komme til å innta efter det som kan komme til å foregå her i Stortinget.

Jeg skal tilføie en opplysning til. Der er kommet en skrivelse fra selskapets styre angående selskapets forsyning med kull. Jeg skal lese op, den er ganske kort; den er datert 3dje juli: "I tilslutning til de mangfoldiggjorte meddelelser, som blev utarbeidet i al hast idag morges og tilstillet Finanskomiteen, finder vi endnu at burde henlede Komiteens oppmerksomhet på den store betydning Sydvaranger-bedriften har for avsetningen av Kingsbay- og Bjørnøkul. Således har A/S Sydvaranger tat imot:

i 1922 -	8.000 tons	Kingsbay- og	Bjørnøkul,
i 1923 -	9.000 "	" "	" "
i 1924 -	19.000 "	" "	" "

For 1925 har vi foreløpig kjøpt 7.000 tons Bjørnøkul og er forberedt på at avslutte en større kontrakt med Kingsbay forutsatt at driften opretholdes.

Ved en produktion av 600.000 tons exportprodukter bruker vi bl.a. 58.500 tons småkul og

16.500 " storkul

Ialt 75.000 tons kul,

eller kulsorter som kan erstattes ialfald for 2/3 vedkommende med Kingsbay- og Bjørnøkul. (Forøvrig bruker vi årlig ca. 50.000 tons gaskul og koksgrus av kvaliteter som ialfald foreløpig ikke kan leveres fra Kingsbay og Bjørnøen)."

Ja, dette er hvad jeg i ialfall foreløpig kan komme med.

Presidenten: Presidenten foreslår nu at tiden for de talere, som herefter tegner sig, settes til 10 minutter.

Votering:

Presidentens forslag bifaltes enstemmig.

Melvold: Når jeg har bedt om ordet i denne sak, så er det igrunnen ikke for å fremdra noget nytt. Det som er å opplyse, har finansministeren og finanskomiteens formann kommet med; men jeg skal i korte trekk gi en meddelelse om hvordan jeg oppfatter situasjonen der. Jeg har nemlig vært materialforvalter deroppe i 18 år og har således godt kjennskap til hvordan det vil arte sig

hvis bedriften nedlegges. A/S Sydvaranger har i de siste år etter krigen arbeidet under ganske prekære forhold. Det er en flerhet av ugunstige omstendigheter som har gjort at selskapet har arbeidet tungt. De firmaer i Tyskland, som før krigen var stor avtager av sligkonsentrat - det er altså det første som kommer ut av malmen i form av mel - kunde etter krigen på grunn av dårlige økonomiske omstendigheter ikke kjøpe denne vare, som kan fremstilles billigst. Man var da henvist til å finne markeder for malm i en annen fremstillingsform, nemlig briketter og cinders. Brikettene er nogen firkantede tingester, som presses i presser og som etterpå er oppvarmet så de henger sammen omtrent som teglsten. Cinders er en annen vare, fremstillet på en ganske annen måte. Det er som å steke pannekaker i store pander. Man steker dem så og så lenge med olje og litt koks, og når de er gjennomvarme, hvelver man panden om, og da kommer produktet ut omtrent som det vi kalder smieslagg. Dette er som man hører en maskinmessig fremstilling som faller adskillig dyrere og i stor utstrekning i prisbillighet er avhengig av prisen på brenselolje og kull, og sist, men ikke minst av varenes fordyrelse i arbeidsomkostninger. Når så dertil kommer at også disse produkter på grunn av depresjonen på markedet heller ikke kan finne avsetning i så stor utstrekning som selskapet kan producere dem, så ser man at også her er veien stengt. - Jeg vet ikke om det var finansministeren eller det var finanskomiteens formann som nevnte et firma i England, som hadde drevet sin virksomhet i hundre år, og som har vært en stor avtager av A/S Sydvarangers produkter, men som nu har sett sig nødt til å innstille på grunn av markedets stilling. Hertil kommer selvfølgelig den store nedgang i pundkursen. Selskapet har solgt sine produkter etter ca. 30 kroner pr. pund - hvad der altså før er fortalt; men der kan nevnes mange tilfeller. Når så hertil kommer at de båter, som selskapet har chartret, nu nettop i den siste tid har hatt en masse havarier, så ser det ut som alle onde makter har slått sig sammen for at A/S Sydvaranger ikke skal kunne eksistere. Man ser således at det igrunnen ikke er selskapets skyld at det er kommet i disse prekære omstendigheter. Det er en ansamling av tilfældigheter som gjør situasjonen vanskelig, og når selskapet i sin nød har henvendt sig til staten om støtte, så er det nokså naturlig. Man må nemlig tenke på hvilke følger det vil få, hvis selskapet blir nødt til å innstille. Selskapet har en meget stor arbeidsstokk bestående av arbeidere, funksjonærer m.v., som er fastboende. De har vært der i mange år og innforlivet sig med å bli der så lenge de kan arbeide. Disse vil i tilfelle driftsstans komme på bar bakke. Der finnes ingen mulighet for annet erhverv på stedet, og det blir da for disse den rene sultedød. Når man regner med stedets og grubernes befolkning samt bygdens, som også delvis lever av selskapet, utgjør det en befolkning på 7 000 mennesker. Herav er på Kirkenes 4 000, i gruberne 1 500, og resten er i bygden. Kommunen har intet å støtte med. Dens kasser er bundskrapet og vel så det. Det er ved selskapets eksistens at alle midler kommer inn til kommunen i form av skatter. Det dreier sig år om annet om ca. 700 000 kroner. Budgettet i år for Sydvaranger utgjorde til utligning 879 000 kroner. Man ser herav at stillingen deroppe er meget alvorlig. Og jeg vil si, at skal A/S Sydvaranger bli nødt til å slutte sin bedrift, så er det om ikke en landsulykke, så ialfall en landsdelsulykke. Det vil ha en inngripende betydning for fylket, ja for hele Nord-Norge, idet

arbeidere fra hele landsdelen har kortere eller lengere arbeidet ved denne bedrift. Jeg tør derfor be om at denne henvendelse om støtte fra staten må bli mottatt så velvillig som mulig - ikke alene denne gang, men også senere. Engang vil nok A/S Sydvaranger gi profitt. - Jeg tør også be om, at der ikke må blandes politikk inn i denne sak. Alle vil skjønne, uansett politisk farve, at det i høi grad gjelder samfundets og landets interesser. Det gjelder intet mindre enn eksistens for en bedrift som beskjeftiger en arbeidsstokk på 1500 mann, og hvorav 6-7 000 mennesker i mer eller mindre grad er avhengig.

Under en konferanse med aktieselskapets direktør her i byen, igår var det vel, sa han til mig, at han trodde ikke at denne depresjon skulde vare så lenge, der måtte nu i den nærmeste fremtid bli en forandring på det europæiske marked. Jeg vil derfor så sterkt jeg formår, be de ærede representanter uansett politisk farve å stemme for denne støtte, hvis det fremover blir nødvendig. Her gjelder det å vise både menneskekjærlighet og nasjonalt sinn; - menneskekjærlighet likeoverfor den store arbeidsstokk og andre som er der oppe, nasjonalt sinn for å undgå den invasjon som kan befryktes fra naboriket, hvis hjulene i Sydvaranger kommer til å stå.

Madsen: Jeg vil først beklage at regjeringen efter min opfatning kommer temmelig sent med disse saker. Det er mulig at det også er selskapets skyld at de kommer sent; men faktisk blir jo Stortinget satt i en tvangssituasjon ved å måtte behandle og ta stilling til slike spørsmål i all hast, og det er ikke heldig, så store interesser som her står på spill. Særlig ser det ut som om det er arbeiderne som settes i en særstilling, og som skal holdes utenfor når det gjelder så viktige spørsmål som det her er tale om - både

arbeiderpartiene og arbeiderorganisasjonen i det hele. Jeg vil videre fremholde, at når det har vært tale om støtte til banker, så har vi alltid hevdet som en prinsipiell opfatning, at om det hadde vært nødvendig å støtte, så burde støtten vært ydet direkte og ikke indirekte, - ikke indirekte gjennom kanaler hvorved andre interesser end arbeidslivets er blitt tilgodesett. Det har, som sagt, vært vår opfatning i de spørsmål.

Med hensyn til den situasjon som vi nu er oppe i, vil jeg si nogen ord. Jeg er litt kjent på Kirkenes, jeg har vært der og ved Bjørnevann 3 ganger og har gått gjennom både verket og grubene. Efter konferanse med folk som er eksperter og fagfolk på området, er det mitt inntrykk, at disse gruber har en overordentlig stor malmrikdom. De er dog forholdsvis fattige, men der er veldige kvanta å ta av, og det som trenges for å kunne få en lønnende produksjon igang er, efter hvad jeg har hørt - jeg er ikke medlem av finanskomiteen og har derfor ikke fått de opplysninger som muligens finanskomiteen har fått fra selskapet i den senere tid - å få istand en virkelig stordrift, stordrift efter amerikansk målestokk med en veldig produksjon. Alene derved vil det være mulig å trykke de samlede omkostninger pr. tonn ned på et så lavt nivå at der kan bli lønnende drift. Den linje å innskrenke driften og holde det flytende, hvilket faktisk har vært gjort i de senere år Sydvarangerselskapet har drevet, - fører aldri frem. Det sier sig selv, at så stor kapital som er nedlagt her, så store gruber, så

store fabrikker og anlegg som her er, må det bli en stordrift, hvis her skal kunne bli en lønnende drift. Der er ingen vei forbi etter min opfatning. Hvis man vil holde verket oppe, må det holdes oppe fullt ut, og man må søke å få den størst mulige produksjon istand, så man kan få de samlede omkostninger ned, og altså få produksjonsprisen pr. tonn ned på det lavest mulige nivå. For imidlertid å kunne få en slik stordrift istand trenges stor driftskapital, og det er det Sydvarangerselskapet har manglet nu i mange år. Det har seilet på stumpene, på lån fra dag til dag, fra år til år, og det er, sett ut fra almindelig både praktisk og teoretisk synspunkt, ikke tilfredsstillende, og det fører ikke frem. Der trenges altså stor kapital for å få stordrift istand og derved få en produksjon som, såvidt jeg kan skjønne, kan bli lønnende. Etter hvad jeg har hørt, er produksjonsprisen pr. tonn nu 28 - 30 kroner. Hertil kommer naturligvis renter av kapitalen og lignende så det blir noget mere. Salgsprisen er på grunn av pundkursen kr. 27,00, man kan altså regne et tap av 3 - 5 kroner pr. tonn, etter hvad jeg forstår. Ved en større produksjon vilde man få de samlede omkostninger ned, og man vilde få prisen pr. tonn ned slik at produksjonsprisen blev dekket av salgsprisen. Det krever altså stor kapital, og dernest krever det selvfølgelig avsetning. Det er avsetningsvanskeligheter som særlig melder sig nu, og i den forbindelse har jeg lyst til å stille et spørsmål, som de der er inne i saken, må kunne svare på, nemlig spørsmålet om hvorvidt avsetningsvanskelighetene kan overvinnes derved at driften sikres ved at man skaffer tilstrekkelig kapital. Man kan jo tenke at det er vanskelig for et selskap å få avsetning på sin produksjon, når de som skal ta imot produktene, ikke vet om selskapet går eller står neste måned. Under slike forhold er det vanskelig å få nogen forretningsforbindelse istand. De som er kunder på dette område, er jo store utenlandske selskaper, og de vil jo også ha en viss sikkerhet for at de produkter de bestiller, blir levert. Alle kjenner til at Sydvarangers stilling har vært så å si på kanten av klubben eller på avgrunnens rand. Som følge derav kan det godt tenkes at der har vært vanskeligheter forbundet med å knytte gode forretningsforbindelser og få sikker avsetning, da kunderne ikke har vært sikre på om produksjonen har vært stabil.

Valutaen har jo også gjort utslaget i de siste år. Med en kurs av 32 kroner pr. pund, hvad den var for ikke så lenge siden, vilde driften ha kunnet gå uten nogen statsinngripen; men nu når kursen er 27 kroner, har vanskelighetene meldt sig. I denne forbindelse vil jeg peke på det krav, som arbeiderpartiets representanter har reist gang på gang, nemlig om å få en kontroll med valutasituasjonen. Vi har krevet opprettelse av en valutacentral, vi har krevet den strengeste kontroll på dette viktige område, og hvis det hadde været gjennomført for endel år siden, tror jeg ikke at kursen på pund f. eks. hadde gått op fra 27 kroner til kr. 32, 45 og så nedover igjen til 27, som den har gjort i de sidste år. Jeg husker tydelig, hvordan finanskomiteens formand, hr. Christiansen, for nogen år siden stod her og ropte et advarende ord ut i salen, for da var engelske pund noteret i en kurs av 28 kroner. Da var pund i opadgående, og det var høi kurs, da den var kommet op i 28. Jeg husker det, og det er mange av representantene, som husker de advarende ord den gang mot den situasjon som kunde opstå, hvis utviklingen skulde fortsette. I løpet av ganske kort tid steg

pund til 32,45 og nu faller de igjen like hurtig, eller endda hurtigere ned i 27. Og den situasjon som har meldt sig for A/S Sydvaranger, den melder sig også for andre selskaper, om enn i mindre målestokk. Om det vel enn bare i undtagelsestilfelle vil bli tale om statsstøtte, så må vi være forberedt på, at andre selskaper, som arbeider for eksport, som er i høieste grad avhengig av valutasituasjonen, også vil komme i de største vanskeligheter. Vi skal i tide være opmerksom på den situasjon som er opstått; jeg mener, at situasjonen selv sier et alvorsord til alle, som vil forstå, om nødvendigheten av å regulere både valutatilførsel og valutasalg.

Med hensyn til hvad statsråden fremholdt, så la han naturligvis det hele i Stortingets hender; men ellers forstod jeg ham slik, at han ikke var så uvillig til, hvis Stortinget ønsket det, å yde støtte; men man måtte innskrenke driften til det lavest mulige, altså holde det gående på stumpene. Men det er en linje som efter min opfatning ikke er særlig anbefalelsesverdig. Nu er der sagt op 400 mann, og man har 900 igjen. De er vel allesammen familieforsørgere, og skal man opsi disse eller redusere arbeidsstyrken til 300 eller 200, ja kanskje 100 arbeidere, vil jo den store arbeidsløshet og den krise for arbeiderbefolkningen, som man skulde søke å undgå, være inntrådt allikevel. Den eneste fordel av en sådan linje er den, at man kan holde bedriften oppe, undgå konkurs; men man har fortsatt store utbetalinger til administrasjon, til funksjonærenes lønninger og lignende, til endel av arbeiderne, som arbeider, men som selvfølgelig produserer litet, og det som produseres, blir overordentlig dyrt. Det er en kompromislinje, og som alle kompromiser fører det i virkeligheten ikke til noget godt resultat. Efter min opfatning burde man enten støtte helt ut og fullt ut, men i bestemte, i positive former, på en måte som jeg nærmere skal utvikle, eller man bør gå til å innstille, likvidere, gå til konkurs, få avskrevet all gjeld og få bedriften, hele dens finansielle stilling ned på et lavere nivå, slik at man, når konjunktorene bedres, muligens kan begynde på en mere rasjonell måte enn hittil. Det er en av de to linjer, som i virkeligheten er å anbefale.

Hvis man velger å opretholde bedriften og produksjonen ved hjelp av statsstøtte, så vil jeg for min del si, at det som skulde være maktpåliggende for selskapet og for staten, det måtte være å treffe en ordning med fagorganisasjonen, med arbeidernes organisasjon i en sådan sak; men her har intet været gjort hverken fra selskapets eller fra statens side. Jeg er såpass inne i industrielle spørsmål, at jeg vet der ikke finnes en bedrift i landet, som ikke kunde nedskjære sine produksjonsomkostninger ganske overordentlig meget ved et samarbeide med arbeiderne. Der finnes ikke en bedrift, særlig ikke en storbedrift i landet, som ikke kunde nedskjære sine produksjonsomkostninger fra 10 til 40 %, kanskje i undtagelsestilfelle op til 50 % ved et fornuftig, rasjonelt samarbeide med arbeidernes organisasjoner, ved å gjøre arbeiderne interessert. Arbeiderne står jo her i en vanskelig situasjon - det er 900 mann med familier, som kanskje blir opsagt på 8 - 14 dagers varsel, som skal reise hundreder av mil til sine hjemsteder og uten å kunne få arbeide noget sted. Hvor de kommer, er der overflod av arbeidskraft. Arbeiderne står i en vanskelig situasjon. Arbeiderne har interesse av, og de vet at de har

interesse av at produksjonen kan holdes oppe; men de har også interesse av at der blir en ordning, som er tilfredsstillende for dem. Jeg mener derfor, at hvis Sydvarangerselskapet skal få statsstøtte, så bør det også på sett og vis være statskontroll hermed, efter min opfatning av finansiell og merkantil karakter, rådgivende og hjelpende. Staten kan gjøre adskillig, hvis den vil. Men samtidig bør der også være arbeiderkontroll, såvel når det gjelder den daglige drift, som når det gjelder selve selskapets ledelse, slik at arbeiderne blir interessert i å skjære vekk alt som er overflødig - og det er alltid en masse ting, som er overflødig i et så stort selskap - slik at arbeiderne blir interessert i at produksjonen kan fortsette, og gå slik at den svarer sig, og det vil selvfølgelig i det lange løp være i arbeidernes egen velforståtte interesse. Dette er et gammelt tema, men det er efter min opfatning fullstendig nytt allikevel for de herrer som sitter i regjeringen, og som her efter min opfatning skulde ha plikt på sig til å vareta folkets interesser og også vareta arbeiderklassens interesser. Hvis bedriften innstilles og de 900 mann og de funksjonærer som er der, opsies, så vil jo det lønsbudgett - som jeg antar er på 5 à 6 millioner kroner om året - stanse. Dette lønsbudgett på 5-6 millioner kroner om året vil man ikke få. Man selger 50-60.000 ton pr. måned av disse varer til utlandet; man får værdier frembragt, og man får værdier tilbake til landet ved en såpass stor produksjon som det er tale om her. Rent forretningsmessig er det ikke heldig at man stanser store produktive virksomheter, selv om de på grunn av det kapitalistiske system ikke kan gi overskudd eller gir underskudd. Det er ikke heldig å stanse den produktive virksomhet og så overføre arbeiderne til mindre produktivt nødsarbeide eller uproduktivt arbeide eller overføre dem til de arbeidslediges store hær. Jeg mener saken er så viktig, at arbeiderrepresentantene vil forlange å få overveiet den, før man treffer endelig avgjørelse. Man skulde ha ønsket at regjeringen i en sådan sak hadde kommet med et virkelig konkret forslag og ikke kommet her på en løsaktig måte og lagt det hele frem, og så overlatt initiativet til Stortinget. Regjeringen, som kommer med forslag i alle mulige og umulige spørsmål, burde også her kommet med et konkret positivt forslag, enten om støtte på den eller den måte eller ikke støtte. Så hadde vi fått se hvor den ansvarlige og ledende regjering var i en sådan sak.

Presidenten: For de talere som herefter inntegnes, foreslåes tiden begrenset til 2 minutter.

Blakstad: Vi står her likeoverfor avgjørelsen av en stor og overordentlig viktig sak. Og den blir såmeget vanskeligere å ta stilling til, som de opplysninger som foreligger, jo er forholdsvis beskedne. Når jeg undtar Regjeringen og finanskomiteen, så har jo Stortingets øvrige medlemmer lite eller intet kjendskap til situasjonen idag. Det eneste vi har å bygge på, er den meddelelse som kom for en måneds tid siden; men den gir jo ikke opplysninger i den forstand, så at man kan danne sig noget begrep om hvordan det vil stille sig ved enten helt å nedlegge bedriften eller å forsøke å holde den gående. Jeg hadde ikke turdet ta ordet i denne sak, såfremt jeg ikke hadde hatt anledning til å se på bedriften på nærmere hold. Jeg var deroppe i 1923 og opholdt mig på Kirkenes ca.

10 dage, og ifjor var jeg deroppe og opholdt mig der i 3 uker. Disse ophold benyttet jeg så godt jeg kunde, for å sette mig inn i det store anleggs drift, som vi har deroppe. Og det er som sagt på grunn av det jeg ved selvsyn har hatt anledning til å studere av forholdene, at jeg idag drister mig til å ta ordet.

Vi skal være klar over at jernhåndteringen ute i Europa for tiden lider under en sterk depresjon. Såvel i Tyskland som i England, som er de to største jernproduserende land, her i Europa iallfall - Amerika står over - så vet vi at den er sterkt redusert. Det er, som statsråden oplyste, masovner som har gått i 100 år, og som nu er nødt til å slukke. Det er selvsagt at dette forhold ute i Europa øver sin innvirkning også på driften ved Sydvaranger; avsetningsforholdene medfører større og større vanskeligheter. Man har solgt varer som mottagerne nekter å ta imot, i motsetning til før krigen, da avsetningsforholdene var ganske gunstige, men vel å merke, da var desværre bedriften deroppe heller ikke i den skikk som jeg tror man kan si den er i nu. Såvidt jeg kan skjønne, er det to spørsmål man må søke å belyse: Hvordan vil det arte sig hvis man stopper bedriften straks, lar selskapet likvidere eller slå konkurs? Eller skal man forsøke, som statsråden og finanskomiteens formann uttalte, å andøve inntil videre, for å se hvordan forholdene i Europa utvikler sig? Det er de to spørsmål vi må forsøke å klarlegge for oss selv, forinnen vi tar endelig stilling til dette. Hvis man går den vei at man oppgir det hele, så antar jeg man med nokså stor trygghet kan si at en reorganisasjon av bedriften deroppe vil være utelukket, om forholdene i Europa skulde endre sig til gunst for driften deroppe. Legger man først ned en fabrikk, og i særlig grad en fabrikkvirksomhet av de veldige dimensjoner vi har deroppe, lar det ligge nede en kortere eller lengere tid, så har det sine store vanskeligheter å reorganisere bedriften. Det motsatte vil imidlertid være tilfellet, såfremt man kan holde driften gående. Hvis man nu velger den vei å la det hele stoppe, så vil det første som vil inntreffe, være, at man får arbeidsløshet deroppe, og at den med de nu vistnok ca. 900 mann med familie vil komme til å ramme en befolkning på 6 à 7000 mennesker. Og det er ikke ganske den samme sak om en sådan ting rammer 6-7000 mennesker oppe i Kirkenes, eller om den rammer hernede i den øvrige del av landet. De folk deroppe blir stående ganske hjelpeløse og må flytte derfra. Og det blir ikke alene verket som vil bli mere eller mindre værdiløst, men alle de huser, bygninger og institusjoner vi har deroppe, vil komme i samme situasjon, så det går ut over en masse mennesker som vil bli mere eller mindre ruinert. Og i og med at vi legger ned verket eller beslutter oss til å gå den vei, så er jo enhver i salen klar over hvad det vil si for en kommune som Sør-Varanger. Som det er sagt i debatten idag, er jo Sør-Varanger, og man kan si også delvis Finmark fylke, i meget høi grad avhengig av at driften der kan holdes vedlike. Legges verket ned, vil Sør-Varanger kommune synke ned til hvad den var før dette verk kom der, og vil sitte igjen, såvidt jeg kan forstå, med en ganske betydelig gjeld, som den ingen evne har til å få betalt. Den gjeld kommunen sitter med, og alle de utgifter som vil være en følge av å nedlegge verket, vil sannsynligvis for en vesentlig del måtte veltes over på staten og fylkeskommunen, og i siste omgang staten, for jeg antar at fylkeskommunen der oppe ikke evner så stort. Så en nedleggelse av verket vil ikke alene ramme de folk som

bor der oppe, men i første rekke den kommune hvori verket ligger, og i annen rekke Finmark fylke. Det er betegnende at fylkesmannen i Finmark har sendt et telegram til Stortinget og inntrengende anmodet Stortinget om å gjøre sitt til å holde bedriften i gang. På den annen side kan man velge å andøve på årene, man kan velge en langsom avvikling. Hvis man stopper driften straks, vil der jo øieblikkelig opstå vanskeligheter med de leveranser man allerede har, og hvortil man har de fornødne varer. Der ligger jo varer der oppe for ca. 1 million kroner eller iallfall 950.000 kroner. Der vil straks opstå vanskeligheter, hvis det hele nedlegges. Kan man holde driften gående en tid, og se hvordan det kommer til å utvikle sig, så vil man være i den heldige situasjon, at skibningen av disse varer kan gå normalt av uten vanskeligheter. Da har man de organer som skal til for å besørge denne skibning, og den vil gå helt normalt, i motsetning til hvad der vil bli tilfellet hvis man legger det hele ned. Dertil kommer selvfølgelig også, at hvis man finner å kunne holde driften gående, vel å merke i noget redusert målestokk, vil man ha, forretningsmessig eller merkantilt sett, den store fordel, at man ikke mister sine kunder. Skjærer man tvert av det hele, mister verket de kunder det har fått gjennom en årrekke, og det er et aktivum man ikke må se bort fra, når man her skal treffe valget. Gjennom alle disse år verket har vært drevet, har det også opnådd å få en innarbeidet arbeidsstokk, som har kjennskap til alle de operasjoner og alt det arbeide som skal gjøres i fabrikk. Legger man det hele ned, vil denne arbeidsstokk spredes for alle vinde, og om man så senere skulde ville ta driften op igjen, står man påny overfor å måtte opplære en ny arbeidsstokk, og det vet alle de som har hatt befatning med disse ting, er en ganske kostbar affære.

Så er det det neste spørsmål, hvordan staten vil være stillet om man nedlegger det hele. Jeg har på grunn av de sparsomme opplysninger som foreligger, ikke den fulle oversikt over det. Jeg skulde være tilbøielig til å tro at statens tap ved en hel nedleggelse av driften ikke vil bli så ganske små. Man vet erfaringsmessig, at når en så stor bedrift som denne nedlegges, så smuldrer så å si verdiene bort mellom fingrene på en, og jeg skulde derfor tro at en øieblikkelig nedleggelse vil komme til å medføre ganske store tap for staten. Jeg er ikke ganske enig med den ærede statsråd og formannen i finanskomiteen. Jeg tror at man må være forsiktig med å skjære bedriften altfor sterkt med, om man velger den vei å holde den gående, for hvis man innskrenker bedriften i en altfor sterk grad, vil etter min opfatning tapene bli større enn om man oprettholder bedriften i en viss størrelse. Hvor stor kan jeg ikke innlate mig på å si; men jeg har en følelse av, at hvis man innskrenker altfor sterkt, vil tapet bli større enn om man holder bedriften gående, om enn i en noget beskjednere målestokk enn den har vært drevet i de siste år.

Der er også andre forhold som griper inn. Skal virksomheten i Syd-Varanger bli stanset, vil det, såvidt jeg kan skjønne, også ha innflydelse på våre dampskibslinjer i Nord-Norge. Det er givet, at de dampskibslinjer som besørger trafikken nordover, også vil få betydelig mindre å gjøre, hvis bedriften oppe i Syd-Varanger stopper. Det er ikke så ganske liten trafikk for dampskibslinjene langs kysten, som denne drift medfører, og de vil rammes i nogen grad iallfall; i hvilken utstrekning tør jeg ikke si, men jeg tror

man ganske trygt kan si, at en nedleggelse av driften også vil komme til å berøre dampskibstrafikken i Nord-Norge ganske følelig.

Saken har også, som det har vært berørt i debatten, en nasjonal side. Vi skal ikke være blind for den ting, at Sydvarangerselskapet er en grenseport, som ganske utvilsomt stenger for forfinskningen av Nord-Norge. Det må være ganske klart, at den store befolkning som bor der oppe, 6-7.000 mennesker, - og kan bedriften, som hr. Madsen antydte, bli ennu større, vil man få en ennu større norsk befolkning - en sådan stor ansamling av norske borgere like på grensen har en nasjonal betydning som vi ikke skal undervurdere.

Staten har jo også i de senere år ofret adskillig, og tanken er, såvidt jeg har forstått, at den også skulde ofre mere på jordbruket deroppe. Det tror jeg vil være ganske fåfængt, hvis man skjærer bort det store kjøpemarked som Sydvaranger faktisk er. Jeg tror også det vil virke på opdyrkningen av de egne, hvis man nu nedlegger Sydvaranger. Nu kan man si at driften er for tiden ikke lønnende, og at det må være fåfængt å fortsette å drive deroppe; det er derfor likeså godt først som sist å legge det ned. Det vilde jo være riktig, hvis de vanskeligheter som selskapet nu er kommet i, er av varig art. Men det er det jeg mener taler for, at man fortsetter driften deroppe, at det er håp om at forholdene ute i Europa i jernhåndteringen vil bedres. Hvor lang tid det vil ta, står ikke i noget menneskes makt å kunne si; der er sådan uro og usikkerhet i det hele, så det kan komme til å ta adskillig tid, det må vi være forberedt på. Men man skulde dog ikke behøve å miste alt håp om, at forholdene igjen etterhvert vil endre sig, således at avsetningsforholdene for firmaets produkter - som jo er det som er det svake punkt nu - blir bedre og kommer i en mere jevn gjenge, og derved kan det også være utsikt til at man kan øke bedriften deroppe. Og forsåvidt kan jeg være enig med hr. Madsen i, at en stordrift deroppe er ganske nødvendig for å få en lønsom virksomhet. Når nettoen ved driften, derved at valutaen er sunket så sterkt som den har gjort, er gått over til tap, skriver det sig jo som det er sagt derfra, at arbeidslønnen i forhold til valutaens stilling for øieblikket er for høi. Det er det formentlig ikke noget å gjøre ved. Hvis arbeiderne vilde stille sig velvillig, da var det mulig man kunde gjøre noget, men det skal jeg ikke uttale mig om. Jeg mener, at forsåvidt Stortinget skulde gi sitt minde til å fortsette driften i en noget beskjednere målestokk, er det nødvendig at man får disse saker ganske fyldig belyst, og hvis man fortsetter driften, vil det nok bli nødvendig for Stortinget å se på den ting også senere. Og da vil jeg henstille til regjeringen at den sørger for, at der blir forelagt Stortinget alle de opplysninger det er mulig å skaffe, opplysninger som er nødvendige for at enhver av oss kan danne oss et begrep om, hvordan situasjonen ligger an. Med det syn jeg har på disse ting tør jeg ikke ta ansvaret for de skjebnesvangre følger, som vil være en følge av at det hele stopper. Jeg tror at staten her er nødt til å stille sig så velvillig som mulig. Jeg tror at den skade og de følger det vil ha helt å slå hånden av selskapet, vil være større enn den skade som avstedkommes om man støtter selskapet i hvert fall foreløbig, inntil man da får spørsmålene så fyldig belyst, at man med større sikkerhet enn idag kan ta stilling til en eventuell fortsatt støtte av selskapet. Som sagt, jeg gir saken min anbefaling, men selvfølgelig - som jeg antar det er med enhver - under sterk tvil.

Moseid: Jeg har først en bemerkning å gjøre av mere formel natur. Den ærede finansminister har her gjort gjeldende, at når han i finanskomiteen under en konferanse der har redegjort for en sak, så har han dermed lagt saken i Stortingets hender, og regjeringen har forsåvidt ikke lenger noget ansvar for dens videre forløp. Den betraktning er efter mitt skjønn helt feilaktig, og jeg vil ta avstand fra den. Hvis den skulde bli godkjent vil det efter mitt skjønn være ganske nødvendig for Stortingets komiteer å avslå underhåndskonferanser med statsrådene i den slags saker. Man kan ikke på den måte overføre ansvaret og initiativet fra regjeringen til Stortinget, det må skje på ordinær måte, og det var også grunnen til at finanskomiteen i denne situasjon fant det nødvendig å uttale, at denne sak av finansministeren burde innbringes for Stortinget. Med hensyn til statsstøtte av nødlidende industrier i sin almindelighet, vil jeg si at det er et meget farlig system å innlate sig på, og vi har også sørgelige erfaringer å bygge på i så måte. Jeg minner her om de mange industrielle foretagender som staten har understøttet og opmuntret, og hvor resultatet er blit at staten har pådrat sig ganske store tap, uten egentlig å bedre vor industris stilling i det lange løp. Med hensyn til den foreliggende sak kan det vel i en viss forstand sies, at det er galt hvad man gjør. Følgerne av en øieblikkelig stans ved aktieselskapet Sydvaranger vil jo bli svært følelige for det distrikt det angår, og statens direkte ansvar er jo ganske betydelig allerede nu, 5 1/4 million eller deromkring. Det er vel å forutse at en stans i bedriften vil forværre utsiktene til i det hele å kunne bringe noget nevneverdig ut av disse fordringer, men dette blir allikevel ikke det avgjørende ved saken. Spørsmålet blir, om der er utsigt til med rimelige ofre fra statens side å kunne hjelpe selskapet på fote, så det på egen hånd kan fortsette en normal drift fremover, eller om en statsstøtte nu bare vil være å slenge gode penger efter de dårlige som er plasert der før. Besvarelsen herav avhenger selvfølgelig av bedømmelsen av mange faktorer, først og fremst ganske selskapets konkurransedygtighet under normale forhold, og da er vel stillingen den, at man kan si, at det aldrig egentlig har vist lønnende drift. Så er det jo også i vesentlig grad avhengig av verdensmarkedets stilling og utsiktene fremover forsåvidt. Det er for mitt vedkommende vanskelig å ha nogen mening om, hvorledes dette vil utvikle sig videre, men for øieblikket er de som oplyst av finansministeren meget bekymringsfulle. Valutasituasjonen er jo også en av de faktorer som her sterkt har spillet inn. Hvorledes forholdene der vil komme til å utvikle sig fremtidig, kan jo bare bedømmes rent skjønsmessig; men selv om jeg tror, at vi vil få et tilbakeslag på dette område, så er det sannsynlig, at det ikke vil komme så ganske snart, iallfall ikke med så betydelige svingninger, at det i den øieblikkelige situasjon vil virke noget særlig sterkt. Efterat jeg har forsøkt å vurdere de forskjellige momenter som her må tas i betraktning, og som jeg har kunnet skaffe mig kjennskap til, er jeg kommet til det resultat, at det ikke vil være økonomisk forsvarlig og overkommelig for Stortinget å yde den støtte som vil tiltrenges for å bringe dette selskap over på fast grunn slik at det kan skjytte sig selv; og jeg vil derfor for mitt vedkommende advare mot, at staten her innlater sig på yderligere støtte uten å kunne skaffe sig fullt gyldig sikkerhet.

Presidenten: De efterfølgende talere har inntil 10 minutter.

Rye Holmboe: Det forekommer mig at hr. Moseid var noget for rask til både å gjøre sig selv op en mening om denne viktige sak og enn mere til å rette nogen advarsel til Stortingets øvrige medlemmer. Det er mulig, at hr. Moseid har hatt bedre anledning enn vi andre til å studere denne saks enkeltheter, men for mig stiller det sig således, at med det materiale som i dette øieblikk foreligger for oss er det ganske umulig å treffe nogen avgjørelse og betænkeligt å antyde nogen personlig mening om, i hvilken retning avgjørelsen må komme til å gå. Ut fra mitt almindelige kjennskap til forholdene i Østfinmarken - og for en del i Sydvaranger også - står det for mig sådan, at jeg ikke er i tvil om, at hvad enten staten nu yder bidrag til å holde Sydvaranger gående, eller den avslår enhver videre hjelp og lar Sydvaranger seile sin egen sjø, så vil situasjonen deroppe kreve ganske betydelige pengemidler fra statens side. En arbeiderbefolkning på tusen mann med sine familier, plasert i Sydvaranger, på Kirkenes, kan man ikke uten videre sende utover bygden uten en ganske betraktelig assistanse, det må være selvsagt. Vi hevder jo dog her i landet det prinsipp, at ingen skal lide ufortjent nød så lenge der er offentlige midler tilstede som kan avvenne det. At Sydvaranger kommune vil være fullstendig ruinert, er jo en selvsagt ting, den har jo intet å falle tilbake på. De få opsittere som før bodde i Sydvaranger og drev sine gårdsbruk og sitt lille fiske er jo intet til å bære de byrder som vil bli veltet over kommunen. Det er selvsagt, at den kan intet utrette. Og Finmarks fylkeskommune, som allerede har et beløp som for den er meget stort, kr. 130 000, synes jeg det blev oplyst eller noget sådant, den kan man være sikker på greier ikke mere enn kanskje å bære det tap som den får på sitt tilgodehavende. Man må ikke tro, at man ved å avvise denne sak nu kan undgå ganske betydelige ofre fra statens side. Spørsmålet blir da: Hvilket er det fordelagtigste alt tatt i betraktning? Derom synes jeg, at der burde ha kunnet foreligge noget mere enn der nu foreligger. Det synes som om selskapets styre - det er mulig, at jeg har et feilaktig inntrykk av det, men det forekommer mig at selskapets styre velter det over på regjeringen, og regjeringen skyter ansvaret fra sig og legger det over på finanskomiteen og Stortinget. Jeg er ganske enig i hr. Moseids betraktninger om det ganske utilbørlige i, at regjeringen nu kaster det hele ansvar over på Stortinget, og sier, at nu får man ta en bestemmelse her. Dertil foreligger der for lite. Finanskomiteen har formentlig mange ting å sysle med i disse tider, og det er vel ikke sagt, at den alene vil kunne greie en sådan utredning som den der her må til. Det forekommer mig at det må være formålstjenlig her hurtigst mulig å nedsette en spesialkomite som kunde fremlegge en plan; men det må ikke bare være en plan for denne øieblikkelige hjelp. Det er slemt å få kastet inn på sig spørsmålet om kr. 200 000 for å betale arbeiderne deres allerede optjente siste ukelønning. At saken er kommet til et så brennende standpunkt er jo mildest talt høist uheldig; man måtte vel ha kunnet forutse dette litt tidligere, således at der kunde gis nogen tid til å overveie denne sak. Der må, mener jeg, oppstilles en plan, som må være noget mere langsiktig for statens medvirkning - ikke for en avvikling, for det mener jeg ikke vil være heldig. Jeg er helt enig med hr.

Blakstad og finanskomiteens formann som har uttalt, at man må forsøke å ligge på årene og avvente bedre tider. Å avbryte dette medfører så overordentlig mange vanskeligheter som det allerede av hr. Blakstad er pekt på, man mister sine kunder, og man kommer ut av gjenge med det hele. Konklusjonen av mine inntrykk av denne sak blir altså, at der straks av Stortinget bør nedsettes en spesialkomite, en Sydvarangerkomite, som øieblikkelig tar saken op og ofrer all sin tid på det for å kunne forelegge en plan for den mest økonomiske måte å yde denne hjelp her som jeg mener må ydes. I hvilken utstrekning man da kunde få bistand av hr. Madsen og hans arbeiderorganisasjoner, det vet jeg ikke. Han forespeilet lyse vyer her om alt hvad der kunde spares både ved denne bedrift og alle andre bedrifter i landet, hvis arbeiderne blev tatt på råd. Det er mulig, det er sant - jeg vet ikke, hvorledes han nærmere har tenkt sig det, men en sådan spesialkomite vilde kunne tilkalle all den sakyndighet og alle de gode krefter som overhodet kunde medvirke til fremme av denne sak. Jeg henstiller spørsmålet til overveielse.

Alvestad: Jeg vet ikke riktig, hvad man tenker å opná ved å behandle denne sak allerede nu, før der foreligger noget positivt forslag fra regjeringen. For Stortinget er det efter min mening uråd å ta noget standpunkt i denne sak med de opplysninger, som idag står til vår disposisjon. Regjeringen har forelagt saken uten å ta noget bestemt standpunkt. Finanskomiteen, som har drøftet den i et møte, har heller ikke kunnet ta noget standpunkt, og Stortinget har, mener jeg, også vanskelig for å kunne ha en mening her, så at man kan danne sig et grunnlag, hvorpå der kan bygges, eller hvorefter der kan treffes en ordning, så at denne bedrift kan holdes gående på den ene eller annen måte. Det eneste riktige vilde efter mitt skjønn være, at den ansvarlige regjering, som sitter inne med de bedste opplysninger, som har oversikt over denne vanskelige sak, kom med et klart og greit underbygget forslag, hvor alle sider av dette spørsmål var belyst. Vi vet jo ikke, vi som sitter i Stortinget, hvorledes stillingen idag er på verdensmarkedet for de produkter som Sydvaranger fremstiller, og vi kjenner heller ikke - det er jo ingen givet for så vidt - utsiktene for fremtiden. Der foreligger heller ikke, så vidt jeg har kunnet høre av forhandlingene her, nogen refinansieringsplan for dette selskap, - det som jeg mener er en av betingelsene for at selskapet i fremtiden kan fortsette. Vi er klar over at kommunens og fylkets stilling blir vanskelig, men hvor vanskelig har vi ikke oversikt over, og heller ikke over, hvorledes Stortingets stilling blir, hvor stort ansvar vi får med hensyn til støtte likeoverfor denne landsdel og dens befolkning, om dette store selskap må nedlegges for godt; det har vi heller ikke den tilstrekkelige oversikt over. Jeg vil si, at jeg synes det både var regjeringens rett og plikt å fremlegge et forslag i denne sak i en eller annen retning, og så først får Stortinget og finanskomiteen ta stilling til det, under fullt ansvar; før den tid kan ikke og bør ikke Stortinget ha noget ansvar eller nogen ledelse i denne sak. Jeg betrakter stillingen slik, at en statstøtte nu som ikke beløper sig til svære beløp nærmest vil bli som en morfininnsprøitning, således at man nok kan lindre den øieblikkelige nød, men uten at man har sikkerhet for at de penge er anvendt på beste måte. Her er talt om at arbeidslønningene er for høie. Jeg kan ikke uttale mig om det; men skal Staten yde nogen

støtte så må, mener jeg, Staten sikre sig den nødvendige kontroll over at den støtte blir anvendt på den mest økonomiske måte, og her er jeg enig i det som hr. Madsen uttalte, at det er rett, - hvad betydning man enn vil legge i det, - at arbeiderne som har vært ved den bedrift og som kan se praktisk og nøgternt på det - at deres mening iallfall blir hørt! Jeg tror det er nødvendig, hvis man skal øve en fullt tilstrekkelig kontroll. Jeg vil endvidere si at når jeg er med på det at arbeidernes mening skal høres, og jeg vil legge til at man må ikke eske arbeidernes mening på den måte at man fremstiller stillingen bare med mørke farver og vil benytte den prekære situasjon som dette selskap er oppe i til å tvinge arbeiderne ned på lønninger som vil betegne sultelønninger. Det er ikke på den måte man skal spørre arbeiderne tilråds. Men jeg tror at de folk som har arbeidet der oppe gjennom flere år og som har bygget sine hjem der oppe og som med sterke bånd er knyttet til stedet vil kunne være gode å ha med i rådslagningen av dette for Finnmark så vanskelige spørsmål.

Det kan under den foreliggende situasjon være meget som taler for en betinget og sterkt begrenset støtte, så arbeiderne og funksjonærene ikke skal lide nød, men den støtte må ydes med de sterkeste reservasjoner og den må være også begrenset til et oversiktlig beløp. Jeg hørte hr. Moseid sa, han ikke kunde tilråde nogen støtte utenat Staten fikk sikkerhet. Ja, skal man kun se forretningsmessig på dette så er naturligvis det syn riktig; men Staten kan da ikke i alle tilfelle bare se forretningsmessig på disse ting, Staten har også samfundshensyn å ta, - det er hensynet til landsdelen, hensynet til befolkningen, og det er hensyn som Staten ikke kan se bort fra, og de hensyn må heller ikke i denne sak stilles helt i skyggen. Jeg vil for nærværende ikke uttale noget mere om saken, idet jeg går ut fra at vi senere får et bestemt forelegg fra regjeringen, og får den nødvendige tid til å se på saken og at vi derpå derefter får treffe vår avgjørelse.

Mjøen: Jeg vil slutte mig til hr. Rye Holmboes uttalelser om hr. Moseid, at han kom til sine slutninger vel raskt. Med hensyn til det billede som er tegnet av situasjonen oppe i Sydvaranger av finansministeren og finanskomiteens formann så vil jeg ikke gjenta noget av det, for det er helt riktig. Jeg har i dette øieblikk spurt administrerende direktør for Sydvarangerselskapet, hvordan situasjonen vil bli, hvis Staten nu intet kan gjøre, og han svarte dertil, at såvidt han kan skjønne er det intet annet å gjøre enn å gå til øieblikkelig stans. Hvad det vil forårsake kan man jo tenke sig til. Det blir da en tusen familieforsørgere gående arbeidsledige med engang. Sydvaranger kommune er ikke sådan stillet at den kan gi nogen støtte, de har en bankgjeld av over 1 mill. kr., er skyldig fylkesskatt for henimot 1 1/2 hundrede tusen kroner, og når da de skattobjekter de har gjort regning på vil svikte, så kan man skjønne hvordan situasjonen blir. Hvis altså situasjonen skulde bli den, at det blir øieblikkelig stans, må man regne med at Staten allikevel må trø støttende til, for - som hr. Rye Holmboe uttalte - samfundet kan jo ikke se på at så mange blir uten eksistensmidler, og da vil der måtte bevilges til nødsarbeide. Hvordan man der oppe skal kunne sysselsette så mange er det jo ikke godt å si, det eneste er jo veiarbeide. Veie har vi nok så litet av, så det kunde være formålstjenlig å få sådant arbeide utført, men alle disse arbeidere

kan jo ikke benyttes til det. Hr. Madsen uttalte, at man har ikke fremkommet med nogen positive forslag og det er også sagt av andre, og mange har rettet kritikk mot regjeringen herfor. Jeg mener imidlertid at en sådan kritikk er ikke vel beføiet. Regjeringen har jo tidligere gitt en garanti og herom er det sendt Stortinget en meddelelse, og den hadde vel ventet at finanskomiteen skulde ha tatt et standpunkt til den meddelelse som kunde ha blitt forelagt Stortinget, men da det ikke skjede, vilde vel regjeringen avvente finanskomiteens uttalelse. Det hadde kanskje vært på sin plass, om finanskomiteen i forbindelse med det nye som er fremkommet i saken hadde tatt dette i forbindelse med meddelelsen under overveielse og fremkommet med innstilling i saken. Men det ser ut til at de ikke har villet det, de vilde vel føle sig frem og lukte hvordan stillingen er, før de vovet å ta noget standpunkt. Jeg vil ikke uttale noget mere nu, men skal innskrenke mig til kun å uttale det håb at saken blir mest mulig påskyndet og at denne sak blir forelagt Stortinget så snart skje kan.

Astrup: Det spørsmål som man må ta i betraktning ved en avgjørelse i den foreliggende sak, det er hvad der vil skje hvis vi legger ned verket, og hvad man kan opnå hvis man holder det gående. Det er allerede fremhevet at hvis man lar dette verk stanse nu, vil det komme til å styrte sammen det arbeide som er drevet iherdig nu og med flid i 20 år, så at man omsider står med et teknisk fullkomment verk, som kan produsere 900 000 tonn pr. år. Det er en produksjon som under normale forhold skal kunne gi en lønnende bedrift. Det er 3000 tonn pr. dag, og det er beregnet å skulle være tilstrekkelig for selskapet. Man kan da være på det rene med når verket blir nedlagt, at utenlandske interesser vil stå parat til å erhverve sig hele herligheten for en forholdsvis meget lav pris, for det man kaller slakteverdien. De vil kanskje ikke gi bud med engang, de vil la det ligge en stund, så de interesser som nu holder det, blir møre, og så vil de erhverve sig verket og vil da kunne drive det videre på en lønnende måte. Hvis man nu lar selskapet få denne støtte som er nødvendig for å holde det gående over sommeren, en tid da det ikke vil være så vanskelig for en meget stor del av arbeiderne der oppe å få annet arbeide, vil man kunne se på utviklingen av verdensmarkedet og utviklingen av vår krone, og at der i begge disse henseender vil måtte komme en forandring, det er ganske utvilsomt. Det er en absolutt umulighet at jernmarkedet skal kunne fortsette på denne måte som det ligger an idag. Når stigningen eller bedringen vil begynne, vet ingen, men det er dog på andre metallers områder endel stigning å merke i de siste dage. Med hensyn til kronen vet vi heller intet. Den er drevet op av amerikanske spekulanter. Hvor langt de vil drive den, det vet vi ikke, men omslaget kan komme hvad dag som helst. Nu er der en annen omstendighet som efter min mening er av den aller yderste viktighet å ta i betraktning i denne sak her, det er at vi her i landet nu står foran en utvikling og gjenopbygning av vår gamle jernindustri. Jeg kan ikke godt komme nærmere inn på disse nye metoder, men det er dog en kjensgjerning at man har nådd resultater som er særdeles lovende, og som gir de besste forhåpninger om at den norske jernindustri, den hundreår-gamle industri, skal kunne vokse op igjen og skal kunne bli en lønnende virksomhet i vårt land, og derigjennem bringe oss store inntekter. Det er ikke en utopi når

jeg sier at Syd-Varanger står foran muligheten av å kunne foredle sin slig på en sådan måte at produksjonen skal kunne bli i høi grad lønnende. Det er ikke truffet endelig avgjørelse, spørsmålet er ikke aktuelt idag, men den store mulighet er tilstede, og den mener jeg også vi må ta i betraktning. Vi må også se på hvilken verdi denne bedrift har idag som virksomhet i samfundet. Den har en produksjonsverdi av ca. 20 millioner kroner. Der utbetales i arbeidslønninger ca. 6 millioner kroner, der betales i frakt ca. 6 millioner kroner. Driften lønner sig ikke idag, men det er dog allikevel en nyttig virksomhet for vårt land. Derom kan der ikke tvistes. Og jeg tror også at hvis man nu går til hel nedleggelse av denne bedrift, vil man vanskelig kunne komme utenom en støtte til individene, til arbeiderne, til den del av dem som ikke kan skaffes annet arbeide, og det vil bli en utgift på en annen måte, men med samme virkning for statskassen eller endog en verre virkning, for i dette tilfelle vil det være garanti, og i det annet tilfelle kontant utbetaling. Jeg er personlig stemt for å yde Syd-Varanger en sådan støtte. De kan med mest mulig innskrenket drift holde det gående sommeren utover, og man kan da på det tidspunkt ta op til behandling spørsmålet om hvorledes man videre skal forholde sig. Hr. Rye Holmboe nevnte at man burde nedsette en Syd-Varangerkomite for å granske forholdet og for å ta standpunkt til hvorledes staten burde stille sig. Jeg synes det er en meget god ide, for det er jo klart nok at de opplysninger som vi idag har, ikke er så fyldestgjørende at man har hatt anledning til å ta et subjektivt standpunkt. Jeg vil gjerne oppfordre hr. Rye Holmboe til å stille forslag om nedsettelse av en sådan komite.

Krogh: Det forslag eller rettere sagt det spørsmål som forelå for komiteen i første rekke, var å sikre arbeiderne de allerede optjente lønninger som selskapet ikke hadde økonomisk evne til å betale. Finanskomiteen pekte på at det måtte kunne gå an å skaffe betryggende sikkerhet. Finanskomiteen mente også at det måtte anses som betryggende sikkerhet at arbeiderne transporterte sine fordringer over på staten. Det var en utvei, visselig en tungvindt utvei, men også en finansielt fullt forsvarlig utvei for departementet. Med hensyn til de videre spørsmål har ikke finanskomiteen fått hvad vi i realiteten kunde kalle refinansieringsplaner for Sydvaranger. Det har været spørsmål om at skal det opretholdes, som et juridisk selskap betragtet, så må det ha nye tilskudd. Hvergang f.eks. rentene skal betales av partialobligasjonslånet - første prioritet - må det ha penger å betale disse renter med, og så oppfordrer de staten, som allerede nu 1. juli gjort, at vi skal betale disse renter videre. Men vi må jo være opmerksomme på at en slik støtte gir i alle tilfelle ikke en eneste arbeider hverken arbeide eller levebrød deroppe. Absolutt ikke! Det har ingenting med selve arbeiderspørsmålet å gjøre. Det er selvfølgelig også andre forpligtelser for selskapet, andre forpligtelser som må utredes hvis selskapet skal bestå som juridisk person, den juridiske person det er i øieblikket, men som heller ikke har noget med å holde arbeidslivet oppe. De ting må vi være opmerksomme på. Nu er det jo ganske forståelig i og for sig at selskapet gjerne vil holde sig selv oppe som juridisk person, men såvidt jeg forstod både de opplysninger som er kommet fra selskapet og de opplysninger som er gitt av finansministeren her, står saken

i øieblikket i den stilling at hverken selskapets direksjon eller finansdepartementet egentlig har utarbeidet nogen planer, nogen oversigt over hvad det i virkeligheten vil koste å holde driften der gående med en arbeidsstyrke på omkring 900 à 1000 mann eller praktisk talt den nuværende arbeidsstyrke; det har vi ingen oversigt over. Det som her sies, er at selskapet vil vesentlig innskrenke driften, kanskje avskjedige 600 mann, kanskje gå ennu videre og bare vedlikeholde anleggene deroppe, holde et litet vagthold, et litet tilsyn, vesentlig funksjonærer og ingeniører og derlike og så nogen få snes arbeidere til å holde kapitalverdien vedlike. Det er jo selvfølgelig heller ikke noget at si på i og for sig. Men hvilke interesser som skulde diktere staten å yde svære utlegg til dette er ikke lett å skjønne. Men efter at jeg som medlem av finanskomiteen har satt mig inn i de kjensgjerninger som foreligger hittil og efter å ha påhørt den debatt som er ført her vil jeg tillate mig å fremsette følgende forslag for Stortinget:

"I: Regjeringen bemyndiges til å utrede de forfaldne lønninger til arbeiderne mot den av finansministeren nevnte sikkerhet i selskapets isbryter."

Jeg vil her uttrykkelig føie til at selvfølgelig kan driften fortsette og arbeiderne yderligere fjorten dage ha rett til lønninger ved det at de går foran selve prioritetene, og at staten eventuelt kan utrede det, idet det er sikkerhet nok at arbeiderne transporterer sine fordringer. Det er altså de nu forfaldne lønninger som skal betales på denne måte, og arbeiderne vil ha sikkerhet for yderligere fjorten dages lønninger uten at det i realiteten, hverken i det ene eller det annet tilfelle er nogen økonomisk risiko for staten.

"II. Det henstilles til selskapets direksjon i forbindelse med finansdepartementet å utarbeide et forslag til selskapets refinansiering under forutsetning av at den nuværende arbeidsstyrke opretholdes, og fremlegge forslag for Stortinget snarest mulig."

Det vi må få vite, er jo om man er istand til å opretholde arbeidsstyrken deroppe, og om det er mulig å fortsette malmproduksjonen, mulig å få såpass gunstige avsetningsbetingelser at det virkelig går an å opretholde driften. Det vet vi ennu for litet om. Enn videre må vi vite hvilke økonomiske omkostninger der vil være forbundet med dette, ikke bare det som eventuelt må ydes til arbeiderne, men også de øvrige omkostninger, så vi virkelig får en forsvarlig driftsplan i allfall for et halvt år fremover, inntil Stortinget trer sammen i januar igjen, og kan se på saken på nytt, i tilfelle av at man ikke mener å kunne gi det for et helt. Kom man med en sådan plan kunde det jo hende at man vilde finne at det i og for sig vilde være det fornuftigste å avskaffe den juridiske person og la selskapet gå formelt konkurs, for å sette den gamle aksjekapital, ikke alene på papiret som nu, men også i realiteten ut av spillet, og berøve den en hvilken som helst innflydelse på selskapet. Det er jo en oplagt ting at disse gamle aksjonærer ikke vil og ikke evner å skyte noget inn. Dem kan vi med andre ord feie vekk. Dernest gjelder jo spørsmålet både statens, Norges Banks og Centralbankens fordringer. De hviler, de kaster i øieblikket ikke renter av sig, men det er jo klart at sålenge disse krav hviler som en dødvekt på selskapet, er det praktisk talt umulig på private hender å få reist nogen kapital til selskapet. Så har vi

partialobligasjonslånet på 13,5 millioner. Javel, rentene betales, men de utredes for øieblikket av staten. Driften kan ikke betale rentene av dette lån engang. Ved å skifte juridisk eier kunde også denne første prioritet, dens verdi, nedsettes til $3/4$, $1/2$, ja ennu mindre om så skulde være. Selskapet kunde avlastes, og det vilde bli lettere å skaffe videre kreditt, og de penger eventuelt staten vilde skyte inn i et sådant tilfelle vilde ikke gå til å betale renter eller avdrag på gamle gjeldsfordringer, men de vilde gå til virkelig å holde bedriften oppe.

Wrangell: Dette er vistnok ett av de vanskeligste tilfeller, vi har hatt med å gjøre, og det er efter min mening et sørgelig kapitel. Vi fik opplysning av den ærede finansminister om, at her var en aktiekapital på 80 mill. Det er 20 år, siden verket begynte, og det har intet utbytte gitt. Så kommer altså det spørsmål: hvad skal vi gjøre? Ja, det mener jeg, ingen av oss idag kan si. Jeg tror, det var statsråd Rye Holmboe, som nevnte nedsettelsen av en specialkomite for å fremkomme med et forslag, dersom ikke regjeringen selv vilde fremsette et sådant. Det vil være meget vanskelig for Stortinget her å ta stilling til dette spørsmål. Med hensyn til den ting, som delvis har været anvist, at man stadig vekk skal skyte til for å holde dette gående, vil jeg si, at jeg har litt erfaring for, hvor det bærer hen. Jeg kjenner flere sådanne tilfeller, hvor man har skullet forsøke å holde slike tvilsomme foretagender oppe, og det har alltid gått galt, det har trukket med sig eierne, de har trukket med sig bankene, som skulde søke å holde dem oppe, det hele har gått galt allikevel, og det kan man frykte for her også.

Men på den annen side har man her ikke alene bedriften å ta hensyn til, man har arbeiderne og befolkningen å ta hensyn til deroppe, og det spiller så stor rolle, mener jeg, at man må gjøre, hvad man kan for å komme litt mere tilbunns i dette og se, om der kan finnes en annen utvei, enten det nu blir den, at man vil - som det blev uttrykt av en taler - andøve på årene en tid for å se, om noget kan rette sig, eller man vil forsøke med en stordrift, som også er nevnt av hr. Madsen. Der kan være flere veie å velge blandt, og det mener jeg, må bli den specialkomites sak, som blir nedsatt, og jeg mener også, at der må underhandles med arbeiderne. Det kunde jo tenkes, at arbeiderne istedenfor å måtte slutte og gå fra sitt arbeide her og det ikke da er så lett å få arbeide igjen i denne tid, kunde finne sig i en eller annen ordning, som kunde lede til, at driftsomkostningene blev betydelig mindre eller kanskje så små, at tapet ikke kunde bli så stort. Det kunde jo tenkes. Det kunde jo også tenkes den ting, at arbeiderne gikk med på en lavere daglønn, så lenge som det ikke var regningssvarende. Så snart det blev regningssvarende, måtte jo lønningene komme op i forhold til andre lønninger. Men det kunde jo tenkes, at arbeiderne kunde være villige til å gå med på en sådan ordning, og man vet, at hvis de først gjorde det og det kom inn i det spor, kunde det også lede til, at arbeidsydelsene blev ganske betraktelig større. Det er så rart med det, når der er egen interesse med i spillet. Men alt dette er noget, man som sagt ikke kan uttale sig om idag, og jeg skulde anse det heldigst, dersom ikke regjeringen selv vil foreta denne utredning, at den kunde være villig til å akseptere, at der blev nedsatt en

spesialkomite, som straks gikk igang med de forskjellige undersøkelser her.

Det, som selvfølgelig kan rette på forholdet, det er, hvis der noget snart blir en forandring i kronen, men skal kronen fortsette å gå den vei, som den nu har gått eller bli stående på det niveau, vil det vel ikke alene bli denne forretning, som vil ha vanskeligheter, men det vil bli mange, og forholdene vil bli av den art, antar jeg, at det vil være umulig for staten å makte å holde alt oppe, som kan sygne hen på grunn av de forandrede forhold. Det vil være en umulighet.

Skulde man nu utbetale for denne uke, som nu er gått, vilde det bare være en galgenfrist, for det samme kommer igjen neste uke og uken derefter o.s.v. Så jeg tror, at man jo før jo heller må gå igang med undersøkelser og ved en komite fremkomme med et forslag, som Stortinget kan ta stilling til, og så får vi da se, om man kan gå på det. Jeg for min del vil ha sagt, at jeg ikke vil ha tatt nogen stilling til selve saken idag, men må være enig i, at den blir utredet og det meget hurtig.

Presidenten: Der er fremsatt forslag av representanten Rye Holmboe: "Stortinget velger etter innstilling fra valgkomiteen en komite til behandling av spørsmålet om, hvorvidt og eventuelt på hvilken måte staten bør yde medvirkning og finansiell støtte til A/S Sydvarangers fortsatte drift."

Så har representanten Krogh fremsatt et forslag i to avdelinger:

"I.

Regjeringen bemyndiges til at utbetale de forfaldne lønninger til arbeiderne mot den av finansministeren nevnte sikkerhet i selskapets isbryter.

II.

Det henstilles til selskapets direktion i forbindelse med finansdepartementet at utarbeide et forslag til selskapets refinansiering under forutsetning av at den nuværende arbeidsstyrke opretholdes, og fremlegge forslaget for Stortinget snarest mulig."

Det forekommer mig, at å fortsette debatten i denne sak idag er nokså lite formålstjenlig. Her foreligger nu disse forslag, det ene er om nedsettelse av en spesialkomite og det annet forutsetter at regjeringen skal ha en viss bemyndigelse. Vi savner her regjeringens konkrete forslag, og presidenten skulde derfor anse det riktig at man uten å ta stilling til spørsmålet oversendte hr. Kroghs forslag I og II, og utsatte behandlingen av hr. Rye Holmboes forslag, om nedsettelse av en spesialkomite, inntil saken kommer tilbake fra regjeringen. Det er klart, at Finansdepartementet og regjeringen må ta stilling til dette. Jeg har forstått hele dette møtet sådan at det er kommet i stand efter finanskomiteens initiativ for at Stortingets representanter skulde få sette sig inn i saken, og at man ved mulig diskussion skulde komme til et noget klarere begrep om forholdet. Det tror jeg forresten er meget vanskelig å komme til i denne situasjon. Jeg tror derfor at den riktige fremgangsmåte er den som jeg antydet.

Imidlertid har finansministeren bedt om ordet nu, og presidenten vil med de inntegnede taleres samtykke gi

finansministeren ordet så kanskje debatten dermed vil kunne avsluttes.

Statsråd Holmboe: Det forekommer mig at denne måte å behandle saken på og denne diskussion her i Stortinget uten forberedelse for Stortingets medlemmer er meget lite tilfredsstillende. Da det fra forskjellig hold her er rettet bebreidelser mot regjeringen fordi den ikke har tatt standpunkt og fremkommet med forslag, vil jeg gjerne få lov til å komme med endel opplysninger i forbindelse med det jeg tidligere har sagt.

Det er riktig at det er beklagelig at saken kommer inn med så kort varsel så man så å si må ta bestemmelse på dagen, men det er noget som ingen her kan bære skylden for. Skrivelsen kom til Finansdepartementet den 29 juni, og den følgende dags formiddag hadde jeg en konferanse med finanskomiteen. Mitt syn på saken var da at finanskomiteen måtte sette sig inn i saken og vi vilde intet gjøre før vi hørte nærmere fra den. På den annen side gjaldt det imidlertid å holde saken gående inntil Stortinget kunde ta standpunkt i denne sak. Jeg mente at man burde i all fald se å tilveiebringe penger til lønninger så driften kunde holdes gående. Det første vi hørte fra finanskomiteen var i en skrivelse datert 2. juli, hvor det står: "Komiteen tillater sig herved at meddele at den ikke kan tilråde at staten pådrar sig ytterligere økonomisk risiko overfor A/S Sydvaranger. ...." Derefter tales om disse kr. 200 000,00. Jeg hadde på forhånd forelagt saken for regjeringen og sagt, at jeg vilde ha en muntlig konferanse med finanskomiteen da det ikke var tid til å forelegge saken skriftlig. Efter å ha mottatt denne skrivelse fra finanskomiteen - jeg opfattet den som komiteens standpunkt, men jeg hører idag at det ikke var meningen - hvor komiteen sier, at den ikke kan tilråde at staten påtar sig ytterligere risiko, forela jeg saken for regjeringen påny, og regjeringen var enig i, at efter dette kunde ikke regjeringen ta noget initiativ til fortsatt støtte. Jeg mener derfor at det er missvisende og ugrunnet når man her bebreider regjeringen noget. Regjeringen har tidligere vist at den ikke var bange for å ta ansvar ved å gi den støtte som er gitt, og hvis finanskomiteen derom hadde ytret ønske vilde regjeringen også nu ha kommet med forslag. Men denne skrivelse var for mig som en kold dusj.

Å drøfte A/S Sydvarangers muligheter tror jeg er nokså vanskelig. Min personlige opfatning er den, at hvis man lar driften stanse nu så kan man overskue konsekvensene. Det vil koste staten adskillige penger foruten de som den allerede har satt inn. Men å yde støtte til en bedrift hvor man hittil har gravet ned over 80 millioner kroner uten at kunne gjøre den lønnende, - en bedrift, som altså ytterligere vil trenge støtte uten at vi vet hvor mange millioner der skal til før man får se hvor land ligger - det foreligger mig å være overordentlig betenkelig. Det er mulig at jeg ser for mørkt på dette, men jeg ser på det under inntrykket av hvor vanskelig det er å skaffe penger tilveie, for de må tas ut av skattyderenes lommer. Er det imidlertid stemning for at regjeringen skal ta dette op til fornyet drøftelse og avgi forslag, eller hvis en komite tar dette op og mener at der bør gis ytterligere støtte, skal jeg ikke opponere mot det. Situasjonen er overordentlig vanskelig der oppe. Man taler om at denne situasjon i jernindustrien ikke kan bli varig. Ja, jeg har hørt det før; man sier at prisene

må op for det går ikke an å produsere til de nuværende priser. Spørsmålet er dog om ikke situasjonen er den, at den nuværende stagnasjon er kommet netop på grunn av at det er nødvendig å regulere prisene nedover, og at der ikke blir nogen drift før man på en eller annen måte har innskrenket sine produksjonsomkostninger så at de verker som nu står stille må settes igang på ny, og da er spørsmålet om Sydvaranger kan følge med i denne prosess. Det er også noget i en tanke, som jeg har hørt fremholdt, nemlig at som ledd i en større produksjonsprosess, som et ledd i et jernsyndikat, eller hvad man vil kalle det, kan det hende, at A/S Sydvaranger vil kunne være nyttebringende og vil kunne underkastes lønnende drift, men det er et spørsmål om det nogensinde blir mulig med A/S Sydvaranger som isoleret ledd i produksjonen, når det skal stå på egne ben. Jeg tror det er noget i den tanke, og det er et spørsmål om det til syvende og sist lar sig bringe noget ut av det med de muligheter vi har. Men alt dette er jo bare resonnementer, man kan si det er riktig, man kan si det er uriktig, og situasjonen er efter min mening den, at det kan ikke komme noget ut av en sådan diskusjon i Stortinget. Saken bør sendes tilbake til komiteen, og hvis komiteen vil ha et forslag fra regjeringen, som kan behandles i komiteen og forelegges for Stortinget, så skal den få det hurtigst mulig. Regjeringen har i det hele tatt ikke villet unddra sig det, men jeg var som sagt nødt til å forelegge saken i en fart og så har det utviklet sig sådan, kanskje med nogen misforståelse på begge sider. Men jeg må innrømme, at efterat vi hadde mottatt denne skrivelse, var det ikke godt å komme med noget forslag.

Christiansen: Nei, jeg skjønner at regjeringen ikke har hat det så godt, men komiteen har heller ikke hat det så godt. Jeg føler mig mere tiltalt av det forslag, som er fremsatt av hr. Rye Holmboe, at dette sendes til en spesialkomite. Hr. Rye Holmboe spurte mig, om finanskomiteen vilde bli fornærmet, hvis man sendte dette til en spesialkomite. Nei, sa jeg, man kunde ikke gjøre komiteen nogen større glede enn nettop det. Komiteen har i sin nuværende sammensetning ikke så mange folk, som nettop er skikket til å yde det best mulige arbeide nettop i denne sak. Jeg skulde tro, at der innen Stortinget måtte kunne skaffes et arbeidslag, som kunde gjøre et bedre arbeide enn finanskomiteen kan, særlig under de nuværende forhold, da finanskomiteen har nokså meget å gjøre. Finansministeren sa, at denne skrivelse, som var sendt ham fra finanskomiteen, var for ham en kold dusch. Det synes jeg var godt gjort av finanskomiteen, som selv har det nokså varmt nu om dagen, at den overhodet kan prestere en avkjølet skrivelse. Jeg har mest lyst på å stemme for, at man sender dette til en spesialkomite, der er dyktige folk her, som kan gjøre et godt arbeide der. Hr. Blakstad mener jeg og flere andre. Finanskomiteens medlem hr. Astrup har også spesialkyndighet på dette område, men finanskomiteen som helhet vilde visstnok svært gjerne avlastes noget. Efter å ha hørt hr. Mjøen var jeg bange for, at det kanskje ikke var sådant ønske hos regjeringen å få denne sak tilbake. Hr. Mjøen slog på, såvidt jeg har notert mig, at der ligger jo allerede en meddelelse i finanskomiteen angående støtten til Syd Varanger av desember/januar iår og den er ikke ekspedert, sa hr. Mjøen, og da kunde det kanskje ikke være så behagelig for regjeringen å få denne sak til behandling. Jeg vil da si, at med hensyn til den sak, som

hr. Mjøen nevnte, og som komiteen fikk i begynnelsen av juni, så blev der valgt ordfører - det var hr. Kolstad, som desverre er blitt sendt til Rusland i et offentlig anliggende og der ble uopholdelig valgt ny ordfører - og det har ikke været godt for komiteen å få behandlet den før. For mit personlige vedkommende - jeg taler her hverken for komiteen eller for den fraksjon jeg tilhører - vil jeg si med hensyn til den første sak, at den har jeg tatt med stor ro, for jeg anser ikke den for i og for sig å være farlig, den har jeg ikke lagt synderlig brett på. Imidlertid, jeg skulde ønske, at man kunde komme til en hurtig behandling av dette, og da tror jeg det var best å få en spesialkomite. Jeg tror den kan hjelpe Stortinget hurtigst til å komme til et resultat. Saken er jo overordentlig vanskelig, pinlig, ubehagelig. Vi vil alle gjøre det best mulige her, det er der jo ingen tvil om. Saken er så vanskelig som vel nogen vi har hat her i år. Jeg vil tillate mig å støtte hr. Rye Holmboes forslag. Med hensyn til hr. Kroghs forslag så kan man godt stemme for det første punkt der om at regjeringen har Stortingets tilslutning til å utbetale de 200.000 kroner mot å få sikkerhet i en isbryter, for det er visst greit nok. Hvad det annet punkt angår tror jeg ikke, at det foreløbig fører til noget.

Presidenten: De efterfølgende talere har inntil 2 minutter.

Seip: Det er jo ikke svært meget å si på dette tidspunkt. Jeg vil bare få lov å resumere, at her foreligger 2 slags verdier, som skal reddes. Det er den kapitalverdi, som ligger i verket, og det er for det annet - og det legger jeg for min del størst brett på - hele samfundet deroppe i Syd Varanger. Efter mit skjønn er det den siste utvei som det først og fremst gjelder for Stortinget å yde sin medvirkning til å oprettholde, og skal det skje, kan man ikke gå den vei, som finanskomiteens formann antydte å legge op årerne i noget lengere tid. Jeg henviser til de svære utgifter, som er påført stat og fylke og kommune ved en innstilling på et sted som Odda, og skal vi få en affære i større dimensjoner oppe i Syd Varanger, tør det være å befrykte at de utgifter som stat og kommuner og fylke vil få, vil bli større end de vil bli ved en støtte til å oprettholde driften deroppe inntil videre. Jeg er enig i det, at skal denne drift oprettholdes, må der medvirken til av alle krefter, også av de i produksjonen der ansatte krefter, både arbeidere og funksjonærer. Jeg tror det vil være riktig nu kanskje å gå den vei som hr. Rye Holmboe har pekt på og nedsette en spesialkomite, men da det haster vil vel Stortinget kunne ta standpunkt til det forslag allerede idag, så den komite kunde bli opnevnt så hurtig som mulig så den i samarbeide med regjeringen kunde forelegge saken så vidt mulig utredet for Stortinget, så det kunde ta endelig standpunkt.

Moseid: Angående finanskomiteens befatning med denne sak vil jeg uttale, at der forelå ikke noget forslag hverken fra finansministeren eller regjeringens side i denne sak. Mitt personlige inntrykk av den samtale som blev ført, var nærmest det at staten skulde gå med på å utbetale 200.000 kroner, opsi arbeiderne og la bedriften gå til stans. Og det var nærmest det spørsmål som finanskomiteen blev anmodet om å uttale sig om, ikke noget mer - og det har vi gjort. At den uttalelse er redigert ut fra finanskomiteens syn på disse forhold og muligens ikke helt i

overensstemmelse med finansministerens, det synes jeg nok han måtte være forberedt på. Det skulde vel være naturlig når man avøsker en komite en uttalelse, at man finner sig i at komiteen uttaler sitt syn; men det kan ikke forhindre at regjeringen fremdeles har ansvaret for denne saks behandling og må ta initiativet hvis den skal fremmes. Den kan ikke her si, at den ved å foreta denne konferanse i finanskomiteen har lagt saken i Stortingets hender.

Indrehus: Um sjølve saki, korvidt denne verksemd i kann koma til å løna seg, so tenkjer eg, det er ser gode grunnar for det finansministren og finansnemndi hev sagt. Etter det som ligg fyre vil det vera meir enn vågallt å gå ut frå noko anna. Eg skal ikkje segja vidare um det. Men eg tykkjer, at med dei tronge tider, me er uppe i, vil det vera utanum alle land å gå av å velja ei sernemnd og tek det ut or hendene på finansnemndi, som no er vel inne i det. å gå ut frå, at finansnemndi ikkje skal vera habil til å dryfta dette på fullgod måte, so høyrer det etter mitt syn ingen stad heime. Dette er i høg mun eit finansielt spørsmål, med store finansielle konsekvensar, og det hev ogso andre konsekvensar. Eg kjenner ikkje nokor nemnd i Stortinget, som skulde vera meir fullfør til å dryfta denne sak enn finansnemndi. Og so skal eintaka ei sernemnd, riva upp andre nemnder, no då me stend på fallreipet, soleis at dei ogso der vert seinka. For meg stend det so, at framlegget er absolutt upraktisk, og eg meiner, at det i seg sjølv er heilt urett. Finansnemndi hev arbeidt med dette. Lat nemndi arbeida vidare! Ingen her tvilar på, at saki i finansnemndi fær fullt ut sakleg dryfting, og forsvarleg dryfting. Eg vil beda hr. Rye Holmboe um å taka framlegget sitt attende. For mitt vedkomande vil eg i alle fald røysta imot. Det vil utan tvil føra til seinking, og eg kann ikkje skyna, at det vilde verta noko betre, enn um ein no lèt denne nemndi, som hev teke til med saki, halda fram.

Belland: Eg kann i eitt og alt vera samd i det, som var sagt av hr. Indrehus. Eg tykkjer, det vert teke lettvent, når eit lag - i dette høve a/s Sydvaranger, kann segja frå til riksstyret um dei finansielle vanskar dei er uppe i, og riksstyret sender det vidare til finansnemndi, og saki kjem fyre soleis som idag - utan at det ligg fyre nokoslag framlegg. At då Stortinget skulde setja ned ei nemnd, soleis som hr. Rye Holboe tala um, eller gjera eit vedtak i den leia, som hr. Krogh nemnde, serleg punkt 2, det tykkjer eg er utanum all vanleg praksis. Eg må vera fullt samd med dei, som held på, at det fyrst og framst er riksstyret, som må taka stoda. Alle gjeng sjølvsagt ved, at det er sers vanskeleg, men når riksstyret hev studt laget med nokso store summar utan at Stortinget hev visst det, so meiner eg, at um no Stortinget er klår yver stoda, so langt som ein kann vera klår yver det, etter det som er sagt idag, so er det likevel ikkje fyrst og framst Stortinget, som skal segja, kva som skal gjerast. Det er riksstyret. Dette er noko, eg vil halda på, anten det er det eine eller det andre partiet, som sit ved roret. Og eg ser det slik, at ved det ordskiftet, som er ført her idag, hev finansministeren fenge eit inntrykk av, korleis stoda er i Stortinget, og det kann vel ha noko å segja for, kva finansministeren og riksstyret seinare vil gjera, og korleis dei vil stilla seg. Men eg held altso på, at det må vera riksstyret,

som må koma med framlegg um, kva som skal gjerast, og so fær Stortinget seinar taka stoda til det.

Statsråd Holmboe: Hvis man skal gå til utbetaling av disse 200 000 kroner til lønninger, som naturligvis kan skje hvis enten Stortinget beslutter det eller finanskomiteen endrer sitt standpunkt med hensyn til videre støtte eller hvis spesialkomiteen går med på det, så vil jeg ialfall henstille at man ikke fastholder betingelsen om sikkerheten. Jeg nevnte spørsmålet om sikkerhet i en isbryter, men jeg vet ikke om den isbryter er innregistrert deroppe i Sydvaranger eller om den er registrert et annet sted, og det kan være at den sikkerhet ikke lar sig bringe i orden på mindre enn en uke eller kanskje mer. Og hvis man først bestemmer sig til å ta dette under alvorlig overveielse, så bør man ikke la det stoppe på en sådan bagatel. Men efter den bestemte uttalelse fra finanskomiteen var regjeringen selvfølgelig avskåret fra å gjøre noget på den basis. Jeg mener man bør la sig nøie med sikkerhet i disse allerede deponerte obligasjoner. Jeg tror man kan gjøre regning på samtykke fra Norges Bank og Centralbanken til at de obligasjoner også belastes videre med de 200 000 kroner, og så får regjeringen og eventuelt komiteen tid til å overveie saken videre.

Aarstad: Etter eit munnleg rådsmøte med finansministeren var det kanskje best, um nemndi hadde svara munnleg. Me sat og dryfta dette spursmålet heilt nykternt og kaldt ut frå dei opplysingar, me hadde fyre oss, og dei var slike, at me som finansnemnd måtte vera klår yver, at det utan stogg vilde verta utteljingar av statskassa, som me seinare måtte skaffa pengar til. Då var det verkeleg ikkje godt å gjera noko anna for oss, enn det me gjorde. Men me hadde ogso det inntrykket, at finansministeren - som han her hev sanna - meinte med dette å ha lagt saki i hendene på Stortinget, og då finansnemndi ikkje er Stortinget, fann me, at det var det rettaste at denne sak kom fyre i Stortinget, og no meiner me, at det må vera Stortinget, som tek avgjerd seinare. Eg hev ikkje noko å segja i denne sak, korkje med umsyn på trygd eller andre ting. Det fær Stortinget taka avgjerd um. Eg vil vidare, so godt eg kann, stydja det framlegget, som hr. Rye Holmboe er komen med um ei sernemd, og eg vil so varmt eg kann beda Stortinget um å taka denne kalken frå oss, for det er den mest vanskelege sak, eg nokon gong hev vore med på å dryfta. Dersom der er andre, som kann løysa ho på fullnøggjande måte, so er det dei hjarteleg vel unnt.

Heggelund: Jeg vil støtte presidentens forslag om at Kroghs forslag oversendes regjeringen, og at Rye Holmboes forslag utstår til saken kommer tilbake. Med det samme jeg har ordet, er der en annen ting jeg vil peke på, som så vidt jeg har hørt ikke har været nevnt i debatten, og som jeg vil be om må bli belyst, når saken er kommet tilbake fra regjeringen; for det tror jeg i grunnen er kvintessensen i hele saken. Det er spørsmålet om drivverdigheten av Sydvaranger-grubene i det hele tatt. Vi vet at de tilsvarende svenske gruber drives og drives nokså sterkt for tiden; de drives med en ugunstigere valuta ved leveranse på verdensmarkedet, og de drives under ugunstigere transportforhold - de må jo over lange jernbanestrekninger for å komme frem til skibningshavn, mens man fra Sydvaranger kan gå like til skibssiden. Men de svenske gruber

drives, og så vidt jeg vet drives de lønsomt, mens Sydvaranger aldrig har kunnet drives lønsomt. Så vidt jeg har forstått det, er der en langt rikere malmgehalt i de svenske gruber enn i de norske, og det er kanskje det, som ligger til grunn for situasjonen. Den side av saken må bli belyst, hvis der skal bli tale om videre støtte; for det kan ikke nytte å yde støtte til noget som ikke er levedyktig under nogen omstendighet; det er jo å søkke pengene ned. Der ligger det vesentligste i hele saken efter min mening. Med hensyn til valutaforholdene vil jeg si, at dem kan man ikke regne med. Det er mulig, at vår valuta i øieblikket er steget mere enn den burde gjøre; men vi regner jo alle med at vi skal komme til en normal krone i det lange run, og da kan vi ikke regne med, at det skal bli mere lønsomt på grunn av en lavere norsk valuta; det er ikke en faktor, som man kan regne med efter min mening. Og med hensyn til prisen på verdensmarkedet er jeg helt ut enig i hvad den ærede finansminister sa om det spørsmål; jeg tror man må regne med at den pris, som man har på jern i utlandet idag kanskje kan komme til å bli den normale; den pris vi har nu ligger omtrent på nivået før verdenskrigen, og man kan kanskje neppe regne med nogen høiere pris enn den vi nu har.

Presidenten: Hr. Krogh skal ha ordet nu. Men presidenten må først be hr. Krogh gi en opplysning om en ting i sitt forslag, som det er antydnet fra flere hold burde vedtas. Forslaget avsnitt I lyder således: "Regjeringen bemyndiges til å utbetale de forfaldne lønninger til arbeiderne mot den av finansministeren nevnte sikkerhet i selskapets isbryter". Siste del bør vel gå ut, og første del bør vel få en mere bestemt form? Her står at "de forfaldne lønninger" skal utbetales. Det gjelder, så vidt presidenten har forstått 14 dagers lønninger og et beløp av 170 - 180 000 kroner. Det er den bemyndigelse, som i tilfelle må gis regjeringen, - og at saken så forøvrig utstår.

Krogh: Det dreier sig om kr. 200 000,00 efter det som er aveskjet komiteen. Men jeg kan virkelig ikke forstå, at der skulde være nogen vanskelighet ved at staten også kan få sikkerhet i denne isbryter. Regjeringen kan jo gjerne utbetale det, før de juridiske formaliteter er ordnet, allerede idag om så skulde være.

Presidenten: Det må ikke debatteres her; det er jo klart, at regjeringen søker sikkerheten der hvor den kan få den.

Krogh: Nei, hr. president! Sikkerhet kan fåes; men det vil ta 8 à 10 dager å få den sikkerhet; men regjeringen kan selvfølgelig utbetale de penger med en gang når mit forslag er vedtatt. Vi vil bare hurtigst mulig foruten disse partialobligasjoner også ha sikkerhet og garanti for staten i isbrytere. Det er ikke noget iveien for det.

Forøvrig er der ikke nogen motsetning mellem mitt forslag punkt II og hr. Rye Holmboes forslag. Det gjelder bare at regjeringen selvfølgelig først skal komme med sitt forslag og så får Stortinget enten gjennom finanskomiteen eller en spesialkomite behandle det på regulær måte.

Madsen: Saken er for lite klarlagt både for Stortinget og finanskomiteen. Det man burde vite var, hvorvidt man i det hele tatt prinsipielt vil holde dette verk oppe, og om der er utsikt til at det kan greie sig over vanskelighetene for tiden. Hvis det ikke er utsikt til det så bør man heller ikke støtte nu. Spørsmålet om de fremtidige utsikter og hvordan de vil stille sig i det lange løp bør man ha klart for sig før man treffer nogen avgjørelse. Nu er imidlertid ikke tiden tilstrekkelig til det, så man står faktisk i en tvangssituasjon. Hvis resultatet blir at der blir stans blir det sannsynligvis likvidasjon, og utenlandsk storkapital slår under sig dette verk, som såvidt jeg forstår er det mest moderne verk i hele Europa, - i sitt slag kanskje et av de mest moderne i hele verden. Det er forholdet. Der er nedlagt overmåde store kapitaler, og de folk som det har gjort har nok hat tro på at dette skulde lønne sig og at det skulde lykkes. Den vesentligste mangel har vært mangelen på disponible midler. Etter først å ha fått reist verket og fått maskiner installert har man ikke hatt midler til å drive det og så har man drevet og innskrenket og innstillet og slikt kan ikke gå i det lange løp, det er klart. Hvis verket altså nu stanser går det til den utenlandske storkapital; men vi bør ikke uten sverdslag se på at våre største naturherligheter og store bedrifter går den vei. Dessuten vil et sammenbrudd i Sydvaranger med derav følgende arbeidsløshet for tusen mennesker og familier medføre utgifter for det offentlige. Det bør vi også regne med. Men skal man støtte her så bør der bli virkelig kontroll og der bør bli samarbeide med organisasjonen for å kunne løse de vanskelige problemer man virkelig har å løse. Både de som har ledelsen i selskapet og regjeringen har i virkeligheten fullstendig ignorert den side av saken som dog når det kommer til stykket er den virkelig avgjørende når det gjelder sådanne bedrifter som den det her er tale om. Jeg skal få lov til å tilføie, at nedsettelse av en spesialkomite nu, mener jeg ikke fører til noget.

Rye Holmboe: Hensikten med mitt forslag om nedsettelse av en spesialkomite var å få påskynnet arbeidet med denne sak, som jeg mente hastet. Etter de uttalelser som nu er kommet, og eftersom presidenten har ment at mitt forslag burde utlegges for å behandles senere, finner jeg at det er lite hensiktsmessig overhodet å fastholde forslaget. Jeg vil derfor ta det tilbake. Jeg har vært i tvil om hvorvidt jeg skulde gjøre det, men etter hr. Aarstads varme anbefaling av å oprettholde forslaget er jeg ikke lenger i tvil om at jeg helst bør ta det tilbake. Støtte fra hr. Aarstad - det er som når Danaerne bringer gaver.

Presidenten: Hr. Rye Holmboe har tatt sitt forslag tilbake. Hr. Krogh har forandret I i sitt forslag til å lyde: "Regjeringen bemyndiges til å utbetale inntil kr. 200 000,00 i forfalne lønninger til arbeiderne mot den sikkerhet som departementet finner å kunne erhverve." II er uforandret.

Etter den debatt som har funnet sted mener presidenten, at Stortinget bør nu straks ta stilling til I. Det gjelder her å handle raskt, når det gjelder den øieblikkelige hjelp som går ut på å stille til rådighet midler til å utbetale lønninger for 14 dage. Derimot vil presidenten i motsetning til hr. Kroghs forslag II foreslå at saken forøvrig tilbakesendes finanskomiteen. Den hviler jo i

finanskomiteen, idet St.med. nr. 27 av Stortinget er oversendt den. Vedtages presidentens forslag vil finanskomiteen ha det i sin makt å oversende saken til regjeringen og forlange at regjeringen tar stilling til saken forøvrig.

Nygårdsvold: Jeg oppfatter hr. Kroghs forslag sådan, at det kun omfatter - som presidenten gjorde opmerksom på - forfallne lønninger inntil kr. 200 000,00. Når jeg imidlertid stemmer for hr. Kroghs forslag første del er det under den forutsetning, at regjeringen må ha rett og anledning til å utbetale de arbeidslønninger som kreves for å holde verket gående inntil Stortinget har fattet sin beslutning. Det kan ikke innskrenkes bare til forfallne lønninger inntil kr. 200 000,00.

Presidenten: Regjeringen har ingen bemyndigelse utover de kr. 200 000,00.

Nygårdsvold: Da antar jeg at forslaget må forandres, ellers må regjeringen kanskje komme tilbake til Stortinget før Stortinget er ferdig med sine overlegninger og be om yderligere bevilgning til ny støtte, og det er jo meningsløst.

Moseid: Jeg vil bare overfor forslaget og den forandring det har fått erklære, at jeg stemmer mot det. Såvidt jeg forstod skal det stå, at regjeringen bemyndiges til å utbetale inntil kr. 200 000,00 "mot den sikkerhet som departementet finner å kunne erhverve". Jeg vil ha en fyldestgjørende sikkerhet.

J. Christiansen: Således som saken ligger an vil jeg stemme for presidentens forslag.

Aarstad: Det er sjølvsagt at me må røysta for fyrste luten av hr. Krogh sitt framlegg og så for presidenten sitt framlegg.

Madsen: Jeg finner det riktig som av presidenten foreslått at saken forøvrig tilbakesendes finanskomiteen. Da kan saken behandles av komiteen sammen med regjeringen, så man kan få en virkelig oversikt og utredning av hvad der bør gjøres for fremtiden.

Presidenten: Frafaller hr. Krogh II i sitt forslag?

Krogh: Ja, jeg kan godt det.

Presidenten: Det foreligger da kun I i hr. Kroghs forslag og presidentens forslag om at saken forøvrig tilbakesendes finanskomiteen. Presidenten går ut fra at der kan voteres over begge forslag underrett.

Votering:

De fremsatte forslag bifaltes mot 12 stemmer.

Presidenten: Presidenten vil foreslå at intet av dette offentliggjøres.

Votering:

Møte for lukkede dører, Stortinget 4. juli 1925

Presidentens forslag bifaltes enstemmig.

Protokollen oplestes og foranlediget ingen bemerkning.

Møtet hevet kl. 13.